

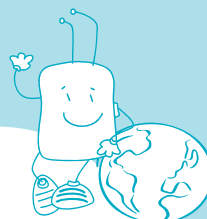


Izglītības attīstības centrs



Projekts:

Skolas kā
satelīti attīstības
izglītībā



Vadlīnijas ATTĪSTĪBAS/GLOBĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ

IAC īstenots projekts Nr. DCI-NSA ED/2009/202-219
No 2009. gada 15. novembra līdz 2011. gada 14. novebrim

No 2009. gada novembra līdz 2011. gada novembrim *Izglītības attīstības centrs* sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām „GLEN Latvija” (Latvija) un „Leeds Development Education Center” (Lielbritānija) Eiropas Komisijas projektu programmas „Non-State Actors and Local Authorities - Public awareness and education for development in Europe; Reference: EuropeAid/127765/CI/ACT/Multi” ietvaros īstenoja projektu „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” (Nr. DCI-NSA ED/2009/202-219).

Projekta vispārējais mērķis

Veicināt Latvijas sabiedrības informētību par par globālo jeb attīstības izglītību un sekmēt attīstības izglītības kvalitatīvu integrēšanu formālajā un neformālajā izglītībā Latvijā.

Projekta galvenie satūra jautājumi

- × Globalizācija un tās ietekme uz starpvalstu attiecībām un valstu attīstību, globālās kopsakarības
- × ANO Tūkstošgades attīstības mērķi
- × Saskaņota un godprātīga attīstības sadarbība, globālā atbildība un solidaritāte
- × Migrācija, starpkultūru attiecības
- × Tirdzniecība (godīgā tirdzniecība) un starpvalstu ekonomiskās attiecības
- × Starptautiskā drošība, cilvēktiesības, globālā pilsonība
- × Vides un klimata jautājumi

Projektā aktīvi darbojās: **Daugavpils** Vienības pamatskolas komanda, **Viļakas** pamatskolas un Viļakas Valsts ģimnāzijas apvienotā komanda, **Aknīstes** vidusskolas, **Lizuma** vidusskolas, **Misas** vidusskolas, Baumaņu Kārļa **Viļķenes** pamatskolas, **Rīgas** Kultūru vidusskolas, **Liepājas** A. Puškina 2. vidusskolas un V. Plūdoņa **Kuldīgas** ģimnāzijas un Alternatīvās sākumskolas apvienotās komandas.

Paldies iesaistītajām skolu komandām par kopīgo darbu attīstības/globālās izglītības laukā!

Materiāls izdots projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” (Nr. DCI-NSA ED/2009/202-219) ar Eiropas Savienības, Sorosa fonda - Latvija un ASV vēstniecības Latvijā finansiālu atbalstu. Par šī materiāla saturu pilnībā atbild Izglītības attīstības centrs un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli.





Inita Juhņeviča,

Izglītības un zinātnes ministrijas Profesionālās izglītības
un vispārējās izglītības departamenta direktora vietniece

Šobrīd pasaulē ir apmēram 6,9 miljardi iedzīvotāju. Katru sekundi planētas iedzīvotāju skaits pieaug par 2–3 cilvēkiem, katru minūti – par 158 cilvēkiem. Visticamāk, 2011. gada nogale varētu būt brīdis, kad planētas Zeme iedzīvotāju skaits sasniegs 7 miljardus, 2027. gadā – 8 miljardus, bet 2044. gadā – 9 miljardus. Iedzīvotāju skaits pasaulē pieaug pretēji tendencēm Latvijā, kur pēdējo 20 gadu laikā iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 15,7%, un prognozes liecina, ka tas turpinās samazināties.

Vai apzināmies, ka arī katrs no mums ir ieskaitīts šajā pasaules iedzīvotāju kopumā, un nākotnes prognozēs tiek skaitīti mūsu bērni un mazbērni? Vai sajūtam sevi kā lielas kopības daļu, kurai esam piederīgi? Tā ir pasaule, kurā dzīvojam, no kuras esam atkarīgi un kuru paši ietekmējam – vai nu mēs to vēlamies, vai nē. Un kāda būs mūsu planēta tajā tālajā 2044. gadā un vēl pēc simt gadiem, kā cilvēki uz tās dzīvos – tas ir atkarīgs arī no mums, no mūsu attieksmes un rīcības šodien.

Tieši tāpēc ir tik nozīmīgi, lai Latvijas skolās tiktu īstenots aktīvs mācīšanās process, kas, balstoties uz solidaritātes, vienlīdzības, iekļaušanas un sadarbības principiem, veidotu skolēnu izpratni par globāliem jautājumiem un motivētu līdzdalībai šo jautājumu risināšanā. Tā ir nākotnei nepieciešama izglītība, kuru sauc par attīstības jeb globālo izglītību. Tā dos iespēju jauniešiem skaidrāk apzināties, ka lēmumi, kurus sabiedrība kopumā un katrs no mums atsevišķi pieņem šodien, atstāj reālu ietekmi uz cilvēces dzīvi nākotnē gan vietējā, gan globālā līmenī.

Lai radītu mūsu jauniešiem iespēju **pieņemt nākotnes izaicinājumus un savlaicīgi iesaistīties globālu jautājumu risināšanā, mācību saturā tiek īstenota attīstības izglītība – tēmas**, kas palīdz skolēniem iegūt zināšanas un izpratni par sociālo taisnīgumu un vienlīdzību, par dažādību, globalizāciju un procesu savstarpējo mijiedarbību, par ilgtspējīgu attīstību, saskaņu un konfliktiem.

Attīstības izglītības jautājumi ir noteikti mācību priekšmetu standartos. Tā, piemēram, sākumskolas posmā skolēni šos jautājumus apgūst sociālo zinību, ētikas un mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmetos, mazākā mērā – dabaszinībās un vizuālajā mākslā. Pamatizglītības posmā gan tehnoloģiju un zinātņu pamatu, gan cilvēka un sabiedrības, gan valodu jomas mācību priekšmetos ir definētas pamatprasības, beidzot 3., 6. un 9. klasi, kas ietver arī attīstības izglītības jautājumu apguvi. Vispārējā vidējā izglītībā attīstības izglītības jautājumi ir iekļauti ģeogrāfijas, Latvijas un pasaules vēstures un ekonomikas mācību priekšmetos, un arī dabaszinībās un bioloģijā, politikā un tiesībās tiek pievērsta uzmanība vietējās un globālās attīstības ilgtspējības jautājumiem.

Attīstības izglītības uzdevums ir ne tikai sniegt skolēniem nepieciešamās zināšanas, bet arī mācīt un pilnveidot bērniem prasmes kritiski domāt, efektīvi argumentēt, apstrīdēt netaisnību un nevienlīdzību, cienīt citus cilvēkus, sadarboties un risināt konfliktus. Tās ir prasmes, ko var apgūt, tikai aktīvi līdzdarbojoties skolēniem un skolotājiem, radoši domājot, izzinot un diskutējot. Sagatavotais mācību metodiskais materiāls un vadlīnijas skolotājam piedāvā dažādas stratēģijas,

ko ieteicams izmantot mācību procesā – piemēram, projektu metodi, debašu sacensības, sadarbības pieredzi, piedalīšanās mākslu u.c.

Skolotāja ziņā paliek izsvērt un izvēlēties, cik daudz un kā šo piedāvāto atbalsta materiālu izmantot savās stundās. Jo, lai arī attīstības izglītības jautājumi ir iekļauti mācību priekšmetu saturā, to īstenošana ir katra skolotāja atbildība. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai vispirms paši skolotāji notic tām vērtībām un attieksmēm, ko attīsta šī uz pasaules daudzpusīgumu orientētā izglītība – pašapziņas izjūtai, dažādības atzīšanai un cienīšanai, rūpēm par vidi un ticībai, ka cilvēki var radīt pārmaiņas. **Patiesībā katram izglītības jomu pārstāvošam cilvēkam – vai tas būtu skolēns, skolotājs, students vai Izglītības un zinātnes ministrijas darbinieks – būtu jāstiprina šī ticība savām spējām un varēšanai ietekmēt procesus Latvijā un pasaulē.** Un jārada sevi vēlēšanās aktīvi līdzdarboties.

Izglītības attīstības centra īstenotā projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” ietvaros ir izstrādāts šis mācību metodiskais materiāls un vadlīnijas, kas palīdzēs skolotājam iekļaut attīstības izglītības jautājumus mācību stundās. Esmu pārliecināta, ka tieši skola ir tā vieta, kur radīt priekšnoteikumus labākai nākotnei,

jo rītdienas pieaugušie ir šodienas bērni, kuriem mēs palīdzam iegūt izglītību. Un skolotāji, savukārt, ir tie cilvēki, kuri var dot bērniem visas nepieciešamās zināšanas un prasmes, radīt viņos motivāciju veidoties par atbildīgiem savas valsts un pasaules pilsoņiem, kuriem rūp mūsu dzīves kvalitāte un nākotne.

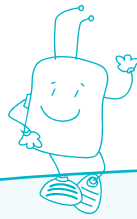
Vēlos aicināt skolu vadītājus un skolotājus izmantot šo atbalsta materiālu, lai smeltos jaunas idejas mācību stundu plānošanai, dažādotu mācību metodes, lai veicinātu skolēnu radošumu un motivētu viņus līdzdarboties. Visbeidzot, lai dotu iespēju mūsu bērniem dzīvot pilnvērtīgu un laimīgu dzīvi, apzināties sevi kā mūsdienu daudzšķautņainās pasaules sastāvdaļu un atbildīgi veidot savu nākotni.

Šī priekšvārda lasīšana Jums aizņēma apmēram piecas minūtes, kuru laikā planētas iedzīvotāju skaits ir pieaudzis par 795 cilvēkiem. Un tā ikkatras piecas minūtes... Kāda būs pasaule, kurā šie cilvēki dzīvos, mēs šobrīd nezinām. Bet kopīgi varam rūpēties par mūsu zemi, varam rosināt bērnus un jauniešus būt iejūtīgiem un aktīvi darboties līdztiesīgas un ilgtspējīgas pasaules labā. Domāju, ka šīs vadlīnijas sniegs Jums nepieciešamo atbalstu un jaunas idejas attīstības izglītības īstenošanā mūsu skolās!



Saturs

Ievads. Attīstības/globālā izglītība – braucamrīks jauniem ceļiem. Attīstības/ globālās izglītības satura jautājumi	5
Latvijas izglītības konteksts. Attīstības/globālās izglītības satura jautājumi mācību priekšmetu standartos	13
Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” pieredze	16
× Ieteikumi, kā mācīt attīstības/globālās izglītības jautājumus	16
× Attīstības/globālā izglītība mācību stundās	18
× Attīstības/globālās izglītības pasākumu/akciju norise skolās	22
Attīstības/globālās izglītības ekspertu ieteikumi	26
× Četras mācības attīstības/ globālās izglītības skolotājam	26
× Rekomendācijas skolotājiem: kā strādāt ar attīstības/globālās izglītības tematiem	28
× Ko nozīmē attīstības/globālā izglītība?	31
× Attēlu un vēstījumu nozīme attīstības/globālajā izglītībā	34



Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītība” ietvaros un arī šajos izdevumos termini „attīstības izglītība” un „globālā izglītība” tiek lietoti kā sinonīmi. Attīstības/globālās izglītības jomā pastāv diskusija par terminoloģiju un tiek uzskatīts, ka „attīstības izglītība” vairāk koncentrējas uz attīstības jautājumiem, ņemot vērā attīstības izglītības izcelšanos un saistību ar attīstības sadarbības jomu. Savukārt globālā izglītība koncentrējas uz savstarpējām mijiedarbībām pasaulē.

Ņemot vērā Latvijas attīstības jomas vēsturisko attīstību un kontekstu, projekta ietvaros lietojam terminu „attīstības/globālā izglītība”. Projekta ietvaros abi jēdzieni tiek lietoti plašākajā izpratnē, aptverot ne tikai attīstības jautājumus, bet uzsverot arī nepieciešamību izzināt cilvēku un procesu savstarpējās saiknes un mijiedarbības.

Ievads

Attīstības/globālā izglītība - braucamrīks jauniem ceļiem

Attīstības/globālās izglītības satura jautājumi

Ilze Saleniece,

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” vadītāja

Attīstības jeb globālā izglītība nav no jauna izgudrots velosipēds. Drīzāk tas ir meistarīgi uzkonstruēts un jauniem ceļiem piemērots braucamrīks, kura atsevišķas daļas ir paņemtas no velosipēda. Proti, globālā izglītība aptver un apvieno citas, iepriekš zināmas un iepriekš pielietotas izglītības jeb pieejas – starpkultūru izglītību, izglītību par cilvēktiesībām, izglītību par mieru un konfliktu novēršanu, vides izglītību, izglītību ilgtspējīgai attīstībai un izglītību par dzimtes jautājumiem. Jauninājums ir kopējais „ietvars” jeb gleznas rāmis, kas ļauj dažādajām izglītībām un uzskatiem atrast vajadzīgo saskaņu, veidojot harmonisku kopbildi. Cits būtisks aspekts ir tas, ka attīstības jeb globālā izglītība aicina skatīties uz pasauli caur kopsakarību brillēm, proti, izzināt cilvēku un notikumu savstarpējās saites, ietekmes un mijiedarbības. Attīstības jeb globālā izglītība aicina lūkoties pāri noteiktajām atsevišķu izglītību un tēmu robežām un ieraudzīt kopīgo mērķi – pozitīvas pārmaiņas mūsdienu pasaulē. Tas ir starpdisciplinārs, integrēts un holistisks (visaptverošs) skatījums.

2009. gada novembrī biedrība „Izglītības attīstības centrs” kopā ar biedrību „GLEN Latvija” un Līdsas Attīstības izglītības centru no Lielbritānijas uzsāka projektu „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā”, kas ir pirmais sistemātiskais mēģinājums iepazīstināt

Latvijas sabiedrību ar attīstības jeb globālo izglītību. Šajā divgadīgajā projektā ir iesaistītas deviņas skolas no dažādiem Latvijas reģioniem, kas mācās un izzina globālās izglītības tēmas, kā arī tās praktiski izmēģina mācību stundās (ģeogrāfijā, informātikā, sociālajās zinībās, vēsturē un citās), ārpusstundu darbā, kā arī dažādās aktivitātēs skolas, vietējās kopienas vai reģiona mērogā (projektu nedēļas, konkursi, reģionālas konferences, pētījumi, dalība pilsētas svētkos). Katras skolas komandā ir deviņi dalībnieki, kuri pārstāv dažādus izglītības procesa posmus un dalībniekus – četri skolotāji, viens skolas administrācijas pārstāvis, divi skolēni un divi vietējās kopienas pārstāvji (aktīvi vecāki, uzņēmējs, vietējās pašvaldības pārstāvis, aktīvs vietējās kopienas iedzīvotājs). Projekta veiksmi raksturo gan projekta dalībnieku interese un entuziasms, gan Latvijas un ārvalstu sadarbības partneru pozitīvais novērtējums un atbalsts.

Lai dalītos projekta pieredzē un lai iepazīstinātu plašāku izglītībā iesaistīto speciālistu loku ar globālās izglītības teoriju un praksi, esam sagatavojuši attīstības jeb globālās izglītības vadlīnijas un metodisko materiālu. Aicinām Jūs iepazīties ar abos materiālos apkopoto informāciju, paplašināt savu personīgo un profesionālo redzesloku, kā arī gūt noderīgas atziņas un iedvesmu ikdienas darbam.

Satura pamatjautājumi

Attīstības jeb globālās izglītības jomā viena no populārākajām saturisko jautājumu klasifikācijām ir astoņi pamatjautājumu pieeja¹. Tā izceļ šādus galvenos jautājumus, kas ir svarīgi un nepieciešami globālās pilsonības iedzīvināšanai:

1. Dažādība

Izpratne par daudzveidību pasaulē, dažādības novērtēšana un cienīšana

- × Pasaulē esošo līdzību un atšķirību izprašana vispārējo cilvēktiesību kontekstā
- × Atšķirību novērtēšana citu tautu un valstu kultūrā, paradumos, tradīcijās un valsts pārvaldē
- × Cieņa pret sabiedrības dažādību visā pasaulē
- × Bioloģiskās daudzveidības novērtēšana
- × Izpratne par apkārtējās vides ietekmi uz kultūru, ekonomiku un sabiedrību
- × Izpratne, ka ir dažādi viedokļi par globāliem jautājumiem un par to, kas ietekmē šo viedokļu veidošanos
- × Izpratne par aizspriedumiem, diskrimināciju un veidiem, kā to mazināt

2. Cilvēktiesības

Zināšanas par cilvēktiesībām, tajā skaitā par ANO Konvenciju par bērnu tiesībām

- × Izpratne par cilvēktiesībām kā ikvienam cilvēkam piemītošām visaptverošām tiesībām, vispārējo cilvēktiesību nozīmes novērtēšana
- × Tiesību un pienākumu izpratne globālā kontekstā un prasme sasaistīt lokālo un globālo
- × Informētība par cilvēktiesību pārkāpumiem vietējā un globālā mērogā
- × Izpratne par cilvēktiesību nozīmi cīņā pret nevienlīdzību un aizspriedumiem, piemēram, pret rasismu
- × Zināšanas par ANO Konvenciju par bērnu tiesībām, Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un LR Satversmē noteiktajām cilvēka pamattiesībām
- × Izpratne par cilvēktiesību universālumu un nedalāmību

3. Savstarpējā mijiedarbība

Izpratne par cilvēku, vides un saimnieciskās darbības savstarpējo saistību un to, ka cilvēku rīcībai ir rezonanse globālā mērogā

- × Zināšanas par globalizācijas norisēm un ietekmi, izpratne par to, ka rīcībai ir sekas dažādos līmeņos, no personiskā līdz globālajam
- × Izpratne par savstarpējo saistību ar citu cilvēku dzīvēm, ar bērniem un jauniešiem citur pasaulē
- × Izpratne par dažādu kultūru un ideju (politisko, sociālo, reliģisko, ekonomisko, juridisko, tehnoloģisko un zinātnisko) savstarpējo saistību un atkarību
- × Izpratne par pasauli kā globālu kopienu un to, ko nozīmē būt tās pilsonim
- × Izpratne par to, kā cilvēku lēmumi un rīcība var pozitīvi vai negatīvi ietekmēt cilvēku dzīves kvalitāti citās valstīs

4. Ilgtspējīga attīstība

Izpratne par nepieciešamību saglabāt un uzlabot pašreizējo dzīves kvalitāti, lai saglabātu planētu nākošajām paaudzēm

- × Izpratne, ka daži no zemes resursiem izsīkst, un tāpēc cilvēkiem tie jāizmanto taupīgi un atbildīgi
- × Zināšanas par sociālās, ekonomiskās un vides sfēras savstarpējo saistību
- × Zināšanas par to, kā uzlabot cilvēku dzīves apstākļus nākotnē, saglabājot dabu un vidi
- × Izpratne par to, ka ekonomiskā izaugsme ir tikai viens no dzīves kvalitātes aspektiem
- × Izpratne par to, ka diskriminācija un nevienlīdzība cilvēku starpā kavē ilgtspējīgu attīstību
- × Cieņa citam pret citu
- × Ilgtspējīga resursu lietošana – taupība, atkārtota pārstrāde, vietējo resursu izmantošana, ekonomisks enerģijas resursu un neatjaunojamo izejvielu patēriņš

¹ http://www.globaldimension.org.uk/uploadedFiles/AboutUs/gdw_developing_the_global_dimension.pdf

5. Vērtības un uzskati

Globālo jautājumu kritiska izvērtēšana un to ietekmes uz cilvēku uzskatiem un vērtībām novērtēšana

- × Izpratne par to, ka cilvēkiem ir atšķirīgas vērtības, attieksme
- × Cilvēktiesību nozīmes un vērtību izprašana
- × Daudzveidīgu attīstības perspektīvu un problēmu risināšanas veidu saskatīšana un notiekošā vispusīga izvērtēšana
- × Aizspriedumu un autoritāšu viedokļu apšaubīšana un izvērtēšana
- × Zināšanas, kā masu informācijas līdzekļi ietekmē cilvēku izpratni, rīcību un dzīves stilu
- × Izpratne, ka cilvēku vērtības nosaka viņu rīcību
- × Dažādu jautājumu, notikumu un problēmu izmantošana, lai labāk izprastu cilvēku vērtības un uzskatus

6. Sociālais taisnīgums

Izpratne par sociālā taisnīguma lomu ilgtspējīgas attīstības un visu cilvēku augstākas labklājības garantēšanā

- × Sociālā taisnīguma izprašana, lai nodrošinātu vienlīdzību, taisnīgumu un godīgumu cilvēku starpā gan lokālā, gan globālā mērogā
- × Izpratne par varas nozīmi cīņā par resursiem un ietekmi
- × Apzināšanās, ka notiekošajam var būt gan paredzamas, gan neparedzamas sekas nākotnē
- × Tādu rakstura īpašību attīstīšana, kas palīdz veidot taisnīgāku pasauli
- × Cīņa pret rasismu un citām diskriminācijas formām, nevienlīdzību un netaisnību
- × Vienlīdzīgu iespēju izpratne un novērtēšana
- × Izpratne par to, kā netaisnīga rīcība pagātnē ietekmē mūsdienu lokālo un globālo politiku

7. Konfliktu risināšana

Izpratne par konfliktu būtību, ietekmi uz attīstību un nepieciešamību tos risināt un veicināt saskaņu sabiedrībā

- × Informētība par dažādiem lokāliem, nacionāliem un starptautiskiem konfliktiem un to risināšanas veidiem
- × Izpratne par to, ka konfliktu situācijās ir izvēles iespējas, un to, kādas ir konfliktu sekas
- × Dialoga, tolerances, cieņas un empātijas svarīguma izpratne
- × Komunikācijas, pārrunu, kompromisa un sadarbības prasmju attīstīšana
- × Apzināšanās, ka konflikts var darboties kā potenciāli radošs process
- × Izpratne par diskriminācijas, rasisma dažādajām izpausmēm un par to, kā uz to reaģēt
- × Izpratne par to, ka konflikti var ietekmēt cilvēkus, vietas un vides gan lokāli, gan globāli

8. Globālā pilsonība

Zināšanas, prasmes un attieksmes, kas nepieciešamas, lai kļūtu par informētiem, aktīviem un atbildīgiem pilsoņiem

- × Prasmju attīstīšana, lai izvērtētu informāciju un dažādus viedokļus par globāliem jautājumiem, izmantojot medijus un citus avotus
- × Prasme iegūt informāciju par likumdošanu, dažādu institūciju, nevalstisko organizāciju un valdību darbību globālo jautājumu risināšanā
- × Izpratne par to, kā un kur tiek pieņemti nozīmīgi lēmumi
- × Apziņa, ka jauniešu viedoklis ir nozīmīgs un tiek ņemts vērā, ka jauniešos ieklausās
- × Kā rīkoties pārdomāti, apzinoties, ka šī rīcība var ietekmēt globālos jautājumus
- × Vietējo un nacionālo jautājumu un lēmumu globālā konteksta apzināšanās personības un sabiedrības līmenī
- × Izpratne par valodas, dzīvesvietas, mākslas, reliģijas lomu savas un citu cilvēku identitātes veidošanā.

Kāpēc Latvijas skolām un sabiedrībai ir nepieciešama globālā izglītība?

Darbojoties ar attīstības jeb globālās izglītības jautājumiem, svarīgi ir atbildēt uz jautājumu, kāpēc par globālās izglītības tēmām ir svarīgi runāt arī Latvijas skolās un Latvijas sabiedrībā?

Pāris atbildes uz uzdoto jautājumu:

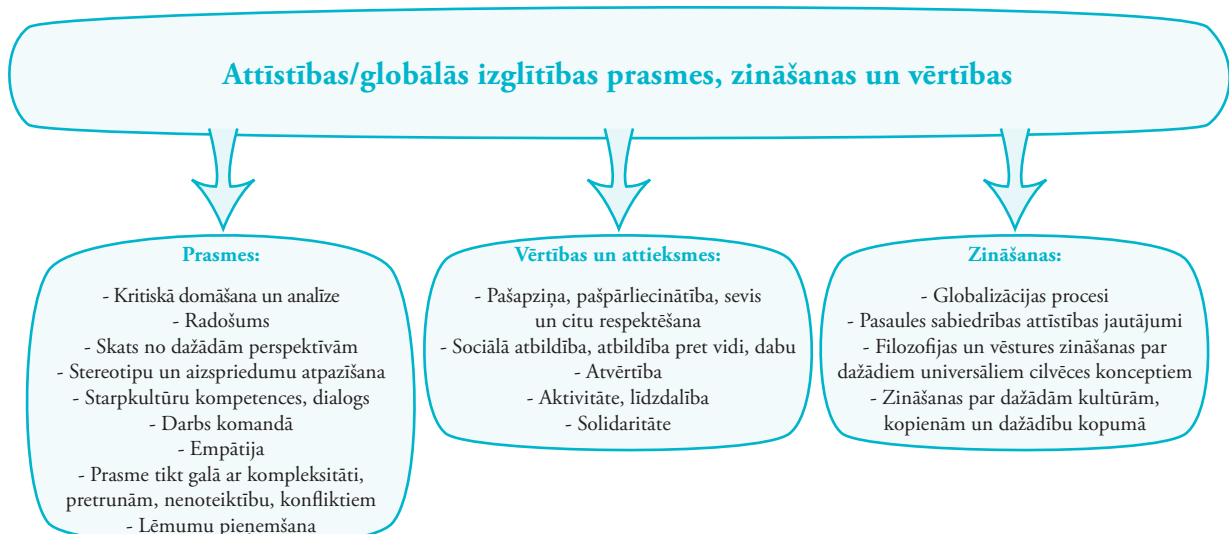
- × Latvijas skolēnus un skolotājus, kā arī sabiedrību kopumā ietekmē tas, kas notiek ārpus mūsu valsts robežām. Mūsu ikdienas lēmumus un rīcības, kas saistītas, piemēram, ar dzīves vietas izvēli, nākotnes profesiju, drošības sajūtu, apgūstamajām valodām, pārtiku, medijiem, ko lasām un kam uzticamies, valstis, uz kurām ceļojam, attiecībām ar vidi, tieši vai netieši ietekmē ārpus Latvijas robežām notiekošais – Eiropas Savienībā, Lībijā, Japānā, Igaunijā, Krievijā un citur. Zināšanas un izpratne par šīm ietekmēm palīdz novērtēt situāciju, pieņemt apdomātākus lēmumus un aktīvi iesaistīties savas un Latvijas labklājības veidošanā.
- × Tāpat arī katrs no mums tiešā vai netiešā veidā ietekmē to, kas notiek gan pie mums Latvijā, gan pasaulē – pārķot kādas noteiktas preces, līdzdarbojoties pilsoniskās iniciatīvās, paužot savu viedokli internetā, iestājoties pret konfliktiem vai dodoties strādāt ārpus Latvijas. Zināšanas par savu lomu un ietekmi palīdz ieraudzīt to, ka katram no mums ir pietiekami daudz spēka un katram no mums ir potenciāls, ko iespējams izmantot labākas pasaules veidošanai.

- × Kopumā zināšanas par citur notiekošo un par lietu savstarpējo saistību palīdz iegūt daudz objektīvāku skatu pašiem uz sevi un savu valsti – apzināties, ka dzīvojam vienā no attīstītākajiem pasaules reģioniem, ka mums ir daudz tādu iespēju, kādu nav lielākajai daļai pasaules iedzīvotāju, ka dzīvojam nosacītā pārticībā un drošībā; tajā pašā laikā arī apzināties, ka pastāv daudz dažādu attīstības modeļu un skatījumu uz dzīvi un mūsējas nav viennozīmīgi vispareizāki.
- × Ņemot vērā arvien pieaugošo informācijas apjomu un Latvijas un pasaules notikumu dažādās interpretācijas, globālā izglītība mudina uz izziņu un izpēti, uz sava viedokļa formulēšanu un lietu kopsakarību meklēšanu. Globālā izglītība aicina neapmulsēt no viedokļu daudzveidības, bet gan apzināties mūsdienu pasaules pretrunīgumu, nebaidīties no tā un būt drosmīgākiem.
- × Latvijas skolas un augstskolas pabeigušie arvien vairāk meklē iespējas studēt vai strādāt ārvalstīs. Viņu gatavību, aktivitāti, attieksmi pret citiem cilvēkiem un reakciju noteiktās situācijās lielā mērā nosaka viņu zināšanas un izpratne par pasaulē notiekošo.
- × ...

Ja kāda no atbildēm saskan ar Jūsu redzējumu, aicinām lasīt tālāk un atrast sev noderīgo.

Vajadzīgās prasmes, zināšanas, vērtības un attieksmes

Raksturojot attīstības jeb globālās izglītības procesu un rezultātus, tiek minētas noteiktas prasmes,



zināšanas, vērtības un attieksmes, kas nepieciešamas mūsdienu cilvēkam, lai viņš spētu ne tikai izdzīvot un neapjukt, bet arī priekpilni dzīvot un aktīvi līdzdarboties labākas pasaules veidošanā.

Skatieties attīstības/globālās izglītības prasmes, zināšanas un vērtības, kas norādītas iepriekšējās lappuses beigās. Šī informācija apkopota no starptautiskās attīstības jomas organizācijas *Oxfam* un Eiropas Komisijas Ziemeļu – Dienvidu centra materiāliem.

Sākt ar sevi un zināmo

Pirmajā mirklī attīstības jeb globālās izglītības jautājumi var šķist tāli, abstrakti un tādi, kas uz mani (tieši) neattiecas. Tādēļ svarīgi ir ieraudzīt un izprast, ka jebkura pasaules izziņa un izpēte sākas ar sevis izziņu, ar interesi par sevi – savu personību, savu vietu, laiku un cilvēkiem. Arī pie globālās izglītības vērtībām un attieksmēm kā svarīgs elements ir atzīmēta pozitīva attieksme pret sevi, pašpārliecinātība un pašapziņa. Šo domu labi raksturo bijušā Dienvidāfrikas Republikas prezidenta, miera un cilvēktiesību jautājumu aktīvista Nelsona Mandelas teiktais: „Kad mēs ļaujam mirdzēt mums pašiem, mēs neapzināti dodam atļauju to darīt arī citiem. Kad mēs atbrīvojamies paši no savām bailēm, mūsu klātbūtne automātiski atbrīvo arī citus.”

Sākt ar sevi nozīmē apzināties savu identitāti, izcelsmi un piederību. Sākt ar sevi nozīmē atbildēt uz jautājumu „Kas es esmu?”.

Eiropas Komisijas Ziemeļu – Dienvidu centra izdotajās Globālās izglītības vadlīnijās ir aprakstīta mikro-makro pieeja, kas raksturo to, kā izplānot un kā saturiski konstruēt attīstības jeb globālās izglītības mācību stundas vai aktivitātes. Tā sastāv no trim secīgiem soļiem:

- 1) izpētīt un analizēt notikumus, procesus, kas norisinās t.s. mikro līmenī – tuvākajā realitātē (pilsēta, pagasts, reģions, valsts);
- 2) atlasīt un izvēlēties vienu no aktuālajām tēmām, jautājumiem;
- 3) sasaistīt izvēlēto aktuālo tēmu, jautājumu ar notikumiem, procesiem t.s. makro līmenī (reģions,

pasaule), izpētīt šo notikumu savstarpējo saistību, mijiedarbību, kopīgo un atšķirīgo¹.

Šī pieeja parāda iepriekšminēto nepieciešamību sākt ar sev zināmo un tuvāko (ar savu mikro pasauli, mikro līmeni). Pāreja no zināmā un tuvā uz neizzināto un tālo savukārt parāda to, ka attīstības jeb globālās izglītības saturs ir balstīts nevis abstraktās kategorijās, bet gan tieši saistīts ar cilvēku vajadzībām un pieredzēm. Veiksmīga globālās izglītības aktivitāte ir tāda, kur pareizi ir sabalansēts lokālais, saprotamais, zināmais, atpazīstamais ar globālo, vēl neizzināto.

Kritiskās un radošās domāšanas nozīme

Kā viena no būtiskākajām attīstības jeb globālās izglītības prasmēm ir prasme analizēt, salīdzināt un apstrādāt informāciju. Globālās izglītības metodoloģiskais stūrakmens ir jautājumu uzdošana – pastāvīgi „kāpēc?”, „vai...?”, „kad...?”. Līdz ar to globālās izglītības aktivitātēs plaši tiek izmantotas diskusijas, debates, simulācijas un lomu spēles, tādējādi nodrošinot aktīvu mācīšanās procesu. Tas sniedz iespēju izzināt dažādas mūsu ikdienā nepiedzīvotas situācijas un notikumus, kā arī attīsta prasmes analizēt (pat pretrunīgus) viedokļus un datus un pieņemt patstāvīgus lēmumus.

Globālajā izglītībā ļoti plaši tiek izmantots mediju radītais saturs, tā ka TV raidījumi, avīzraksti un internets nereti ir vienīgais informācijas avots par pārējo pasauli. Ar medijiem var strādāt vismaz trīs līmeņos:

1) mediji kā informācijas avots par apkārtējo pasauli

Pateicoties komunikāciju jomas attīstībai, ir pieejams milzīgs apjoms informācijas par to, kas notiek citur, ko citu kultūru cilvēki domā un kā rit viņu ikdiena. Ar video vai fotogrāfiju starpniecību ir iespējams nokļūt attālās vietās un piedzīvot vietējo stāstus par viņu dzīvi vai kādu konkrētu notikumu. Šajā aspektā globālā izglītība mudina uz klausīt viedokli no pirmavota. Piemēram, ja tiek pētīta Dienvidāfrikas Republikas vēsture, svarīgi ir iepazīties arī ar

¹ Globālās izglītības vadlīnijas (2008), Eiropas Komisija. <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE-Guidelines/GEguidelines-web.pdf>

dienvēstīdāfrīkāņu pārdzīvoto (piemēram, lasot Nelsona Mandelas grāmatu „Ilkais ceļš uz brīvību”). Svarīgi ir arī novērtēt, vai konkrētie vizuālie materiāli pauž cieņpilnu attieksmi pret tajā attēlotajiem cilvēkiem un situācijām un nerada papildu stereotipus;

2) mediju analīze un salīdzināšana

Ieguldījumu kritiskās domāšanas prasmju attīstībā sniedz arī dažādu mediju salīdzināšana vai rakstu, filmu vai internetā publicētās informācijas analīze. Ir svarīgi rosināt domāt par to, kāpēc kāda ziņa ir tieši tāda, kāda tā ir, un ko tā pasaka par pasaules kārtību; vai šī ziņa ir neitrāla, vai arī tā pauž kādu konkrētu nostāju; ko citi mediji vai citi žurnālisti saka šajā jautājumā. Piemēram, pētot Dienvidāfrikas Republikas vēsturi, interesanti būtu salīdzināt Nelsona Mandelas viedokli ar citu valstu vēstures grāmatās publicēto viedokli;

3) mediju ietekmes izvērtēšana

Ņemot vērā mediju pieaugošo nozīmi dažādu Latvijas un pasaules procesu skaidrošanā – globālā izglītība aicina uzdot jautājumu par kāda konkrētā stāsta mērķi, tajā paustajiem viedokļiem un stāsta autoru. Globālā izglītība aicina aizdomāties par mediju ietekmi, par to, kā veidojas mūsu priekšstati par pasauli, par citiem un par sevi un par to, kāda ir mediju loma šajā procesā.

Tā kā globālās attīstības jautājumi skar daudzus mūsdienu pasaules izaicinājumus (piemēram, nevienlīdzība, diskriminācija, nemieri), svarīgs mācīšanās procesa iznākums ir arī prasme rast radošus risinājumus – no „Kāpēc?” nokļūstot pie „Ko un kā darīt?”. Globālā izglītība aicina, pielietojot dažādas radošās domāšanas metodes, apspriest globālo izaicinājumu risinājumus, šo diskusiju sākot jau skolā. Tas veicinātu uzņēmību un atbildības uzņemšanos, kā arī sadarbību starp dažādām iesaistītajām pusēm (skolotājs, skolēns, vecāki, vietējā sabiedrība).

Cits skatu punkts

Globālā izglītība paplašina redzes loku un ļauj paskatīties uz sevi, savu valsti, iespējām, izaicinājumiem un situācijām no cita rakursa. Globālā izglītība ļauj

ieraudzīt kontekstu un mūsu dzīves notikumu kopējo fonu. Plašākais skatījums atklāj gan pozitīvas, gan negatīvas mūsdienu pasaules ainas. Tas, no vienas puses, ļauj priecāties un novērtēt to, kas mums ir, bet no otras puses, aicina sniegt ieguldījumu pārmaiņu un labākas pasaules veidošanā. Cits skatu punkts ļauj novērst skatu tikai no savām vajadzībām un mudina sadarboties, solidarizēties un atbalstīt tos, kam klājas grūtāk. Tas arī ļauj izziņāt un novērtēt pasaules dažādību. Plašākais skatījums atklāj to, ka katrs no mums ir unikāls un redz pasauli pavisam citādāk.

Piemērs. Karte kā noteikts skatu punkts

Karte ir viens no globālās izglītības skolotāja darba instrumentiem, jo tā ir visvienkāršākais uzskates līdzeklis, kas ataino pasauli kopumā. Mēs esam pieraduši izmantot noteikta veida kartes – kartes, kur centrā ir Eiropa, vai arī Merkatora projekcijas kartes (ko pārsvarā izmanto visās Latvijas skolās). Iepazīstot vai izmantojot citas kartes, mēs iepazīstamies ar citiem pasaules redzējumiem un tādējādi paplašinām savu redzesloku. Globālajā izglītībā plaši izmanto Pītersa projekcijas karti, kas parāda pavisam citu valstu un kontinentu platību attiecību.

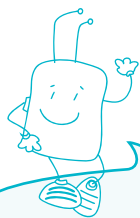
Noderīgi resursi par kartēm:

- × par Pītersa projekcijas karti: <http://www.petersmap.com/table.html>
- × resurss, kur, mainoties noteiktiem statistikas datiem, mainās pasaules kartes: <http://www.worldmapper.org/>

Pretrunas un sarežģītība

Izzinot pasauli un meklējot dažādu lietu kopsakarības, ikviens saskarsies ar atziņu, ka ikkatrā vismazākajā vai vislielākajā darbībā vai procesā (tirdzniecība, migrācija, starpkultūru sadarbība, vides aizsardzība) ir iesaistīti daudzi un dažādi „spēlētāji”, kas pārstāv atšķirīgus uzskatus, dzīves pieredzi, dzīves telpu. Veids, kā viena lieta vai process ir saistīts ar citu, ir neizsekojams. Tāpat veids, kā cilvēki mūsdienās komunicē un sadarbojas, ir gana neorganizēts

un kompleks. Sarežģītību vairo arī nemitīgās pārmaiņas – gan iekšējas un nojaušamas, gan ārējas un nenojaušamas. Globālās izglītības aktivitāšu uzdevums ir iepazīstināt ar mūsdienu sarežģīto pasauli un aicināt nebaidīties no pretrunām, pārmaiņām un nestabilitātes, kā arī sniegt visu nepieciešamo, lai jebkurš no mums varētu justies ērti un būt rīcībspējīgs šādā nemitīgi mainīgā vidē.



Alberts Einšteins

par atbildību: „Pasaule ir apdraudēta nevis to dēļ, kas kaitē un dara ļaunu, bet gan to dēļ, kas tajā noskatās, neko nedarot” **un radošās domāšanas aktualitāti:** „Mēs nevaram atrisināt problēmas, balstoties uz to pašu domāšanu, ko mēs pielietojām, kad tās radījām.”

Viens no domāšanas un darbošanās veidiem, kā iespējams šīs pretrunas aptvert, ir sistēmiskā domāšana – mēģināt atpazīt dažādas savstarpēji saistītas sistēmas (ekoloģiskā, kultūras, politiskā, tehnoloģiskā sistēma) un šo sistēmu dažādu elementu savstarpējo saikni – kas, ar ko un kādā veidā ir saistīts, kādas ir dažādu „spēlētāju” ietekmes un pats svarīgākais – kur šajā sistēmā esmu es, kāda ir mana loma, kas ietekmē mani un ko ietekmēju es?

Ar skatu uz nākotni

Globālā izglītība aicina ne tikai analizēt pašreizējo situāciju un pētīt lietu un notikumu cēloņsakarības, bet arī domāt par nākotni un to modelēt. Nākotnes virziens (nākotnes sabiedrības vērtības, profesijas, cilvēku savstarpējās attiecības un komunikācija, attieksmes) ir tieši saistīts ar mūsu šodienas domāšanas un darīšanas virzienu. Laiks, kas veltīts sarunām par to, kā vajadzētu

būt, ir vērtīgs, jo palīdz šo virzienu konkretizēt. Līdz ar to jau pavisam agrīnā vecumā bērni ir jārosina sapņot par to, kāda ir tā pasaule, kurā viņi vēlētos dzīvot. Pazīstamais futurologs Alvins Toflers sarunu par nākotni nozīmi un vietu izglītībā raksturo šādi – „mūsu darbs ir sagatavot bērnus nākotnei... izaicinājums ir sagatavot viņus īstajai nākotnei”. Laiks, kas veltīts sarunām par nākotni, palīdz apjaust arī to, ka mūsu redzējumi atšķiras un ka nepieciešama sadarbšanās un kompromisu meklēšana, lai mūsu dažādās nākotnes vīzijas būtu iespējams saskaņot.

Kā norādīts iepriekš – skolotāja, kurš darbojas ar globālās izglītības tēmām, vienkāršākie darba instrumenti ir pasaules karte, fotogrāfijas, stāsti un video par citur notiekošo. Vēl viens instruments ir laika ass, kas ataino pasaules attīstību laikā. Domājot par kādu no globāli aktuāliem jautājumiem, to iespējams analizēt un skatīt, izmantojot trīs dažādus laikus:

- × **TAGADNE:** Kāds ir aktuālais jautājums jeb problēma? (iesaistītās puses, vieta, dažādi ietekmējošie faktori)
- × **PAGĀTNE:** Kāda ir šī jautājuma vēsture? (cēloņi, izcelsme, mēģinājumi to risināt un šo mēģinājumu veiksmes, neveiksmes)
- × **NĀKOTNE:** Kādi ir šī jautājuma jeb problēmas risinājumi nākotnē? (kā tie saistās ar tagadnes un pagātnes notikumiem)

Diskutējot par nākotni, svarīgi ir mudināt skolēnus vai pieaugušos skatīties tajā ar cerību un optimismu. Viens no globālajā izglītībā bieži citētiem izglītības ekspertiem ir brazīlietis Paulo Freire (*Paulo Freire*), kurš saka, ka viens no progresīva izglītotāja uzdevumiem ir parādīt un atklāt cerības avotus, neraugoties uz to, kādi ir apstākļi. Bez cerības mums nav spēka un ierosmes iesaistīties pārmaiņu veidošanā.

Attīstības izglītība jeb globālā izglītība ir pieeja, kurai ir potenciāls tikt integrētai izglītības saturā (Par KO mēs mācāmies?), metodoloģijā (KĀDĀ VEIDĀ mēs mācāmies?) un arī tajā, kā tiek organizēts mācību process, attiecības un komunikācija iekšienē un ar ārpusi, kāda ir, piemēram, skolas attīstības vīzija un vērtības.

Iespējams, ka daudzi šī izdevuma lasītāji, kas darbojas izglītības jomā, jau praktizē globālās izglītības pieeju gan mācību, gan ārpusstundu darbā. Tomēr ceram, ka šis materiāls palīdzēs gūt jaunus skatu punktus un atziņas.

Piemērs. Globālās izglītības visaptverošā pieeja gan saturiski, gan metodoloģiski

× **Tēmu „migrācija”, „starpkultūru attiecības”, „konfliktu risināšana”, „mūsdienu tehnoloģijas” un „globalizācija” savstarpējā mijiedarbība**

Mācoties par migrācijas jautājumiem (uz kurām valstīm migrē latvieši, kas migrē uz Latviju, kas ir tās valstis, kurās ir visvairāk imigrantu), iespējams izzināt arī starpkultūru attiecību jautājumus un ar noteiktu aktivitāšu palīdzību attīstīt starpkultūru komunikāciju un sadarbības prasmes.

Analizējot dažādus migrācijas cēloņus, iespējams izcelt arī jautājumus par konfliktiem, kas ir viens no migrācijas būtiskākajiem iemesliem. Analizējot konfliktus un cilvēku sadarbību, var aktualizēt arī jautājumus par bēgļiem, par mieru un drošību. Izzinot migrācijas cēloņus, iespējams veidot diskusiju par tehnoloģiju un interneta ietekmi uz migrācijas procesiem, kas savukārt var būt balsts sarunai par globalizāciju un tās ietekmēm, par to, kā pasaule ir mainījies pēdējo gadu laikā, ar kādiem jauna veida izaicinājumiem un iespējām mēs sastopamies.

Šis īsais piemērs parāda, ka globālās izglītības centrālais jautājums ir nevis katras atsevišķās tēmas saturs, bet gan dažādo tēmu kopīgais mērķis – „atvērt cilvēkiem acis globālās pasaules realitātei un aicināt viņus veidot pasauli, kurā valda taisnīgums, vienlīdzība un tiek ievērotas cilvēktiesības”².

× **Visaptverošā metodoloģiskā pieeja, iekļaujot visus iespējamus mācīšanās un pasaules izzināšanas veidus**

Turpinot domu par veseluma jeb visaptverošu skatījumu, svarīgi pieminēt arī satura un metodoloģijas

savstarpējo saistību. Proti, globālā izglītība mudina izmantot dažādus mācīšanās veidus un izzināt pasauli, izmantojot visas cilvēka maņas un dažādus informācijas un zināšanu gūšanas avotus. Turpinot aizsākto piemēru par mācīšanos par migrācijas jautājumiem, viena no aktivitātēm, pētot ekonomisko emigrāciju, varētu būt saruna *Skype* ar kādu Latvijas pārstāvi, kurš strādā ārvalstīs. Turklāt saruna varētu notikt angļu valodā, tajā iesaistot iebraucējus no citām valstīm. Tāpat varētu plānot vizīti pie Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes speciālistiem. Savukārt, aplūkojot migrāciju plašākā, globālā aspektā, viena no aktivitātēm varētu būt bēgļu jautājuma izpēte. Tas varētu būt gan darbs ar ģeogrāfisko un politisko pasaules karti, gan informācijas analīze, gan intervijas un tikšanās ar cilvēkiem (piemēram, no biedrības „Patvērums „Drošā māja””), gan arī bēgļu dzīves apstākļu izpēte, piemēram, modelējot (zīmējot un aprakstot) kādas valsts bēgļu nometni. Šāda veida aktivitātes veicinātu „visu cilvēka maņu” iesaisti izglītošanās procesā un globālajā izglītībā svarīgo „iejušanos otra ādā”. Globālās izglītības skolotājam jāņem vērā dažādi mācīšanās, izpratnes veidošanas un domāšanas veidi. Katrs no mums ir unikāls un informāciju, zināšanas uzņem citā veidā (vizuāli, sarunājoties, klausoties vai klausoties tieši konkrētu cilvēku pieredzes stāstus, klausoties mūziku vai lasot dzeju, dodoties pārgājienā vai spēlējot spēles). Ņemot vērā, ka globālā izglītība ir iekļaujoša un dažādību novērtē kā vērtību (nevis traucēkli), visi mācīšanās procesā iesaistītie (skolotāji, skolēni, vecāki un citi) tiek aicināt izmantot cilvēka spēju un iztēles resursus un neapstāties pie viena vai diviem visizplatītākajiem un ierastākajiem zināšanu apguves veidiem.

Veseluma pieeju raksturo arī tas, ka globālo izglītību nereti apzīmē kā izglītību prātam (balstīta uz faktiem, pasaules izzināšanu, kritisku informācijas pārbaudi) un sirdij (balstīta uz vērtībām, sadarbību, spēju iejusties „otra ādā”).

² Globālās izglītības vadlīnijas (2008), Eiropas Komisija. <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE-Guidelines/GEguidelines-web.pdf>

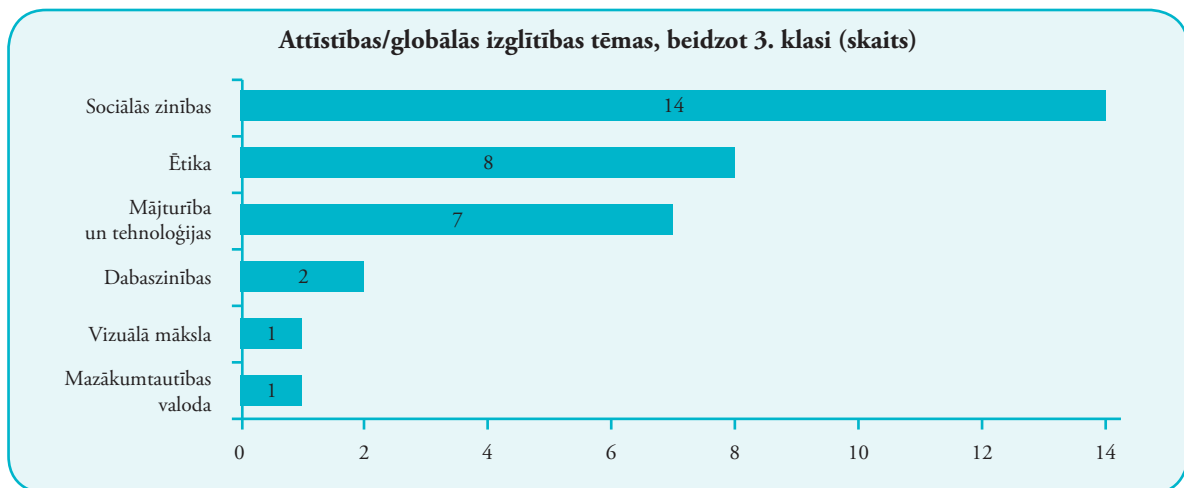
Latvijas izglītības konteksts. Attīstības/globālās izglītības satura jautājumi mācību priekšmetu standartos

Sākot projektu, tika izdarīts mini pētījums par to, kā attīstības izglītības tematika ietverta mācību priekšmetu standartos. Tika veikta mācību priekšmetu standartu analīze un apkopota informācija, kuros mācību priekšmetos un kādi attīstības izglītības jautājumi jāņem vērā. **Tālāk apkopoti pētījuma galvenie rezultāti un secinājumi.**

Sākumskola

3. klasi. Atsevišķos priekšmetos, piemēram, matemātikā, latviešu valodā, svešvalodā, mazākumtautību valodā, kristīgajā mācībā mācību priekšmeta standarts neparedz attīstības izglītības jautājumu mācīšanu.

Attīstības izglītības satura jautājumi sākumskolas posmā galvenokārt iekļauti sociālo zinību, ētikas un mājturības un tehnoloģiju mācību



Pamatizglītības mācību priekšmetu standarti nosaka pamatprasības, kas jāapgūst mācību priekšmetos, beidzot 3. klasi, 6. klasi un 9. klasi. Tāpēc, analizējot apgūstamos attīstības izglītības satura jautājumus sākumskolas posmā, aplūkotas standartu prasības, beidzot

priekšmetu standartos. Piemēram, sociālo zinību mācību priekšmeta standarts nosaka, ka, beidzot 3. klasi, skolēni apzinās savu saistību ar vidi un atbildību par to (6.6), salīdzina, kas kopīgs un kas atšķirīgs dažādiem cilvēkiem (piemēram, intereses, vērtības, izskats,

uzskati) (8.8). Savukārt mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta standarts nosaka, ka, beidzot 3. klasi, skolēni izprot mājās izmantojamo resursu taupīšanas nepieciešamību (10.7), saprot, ka, iegādājoties preces, jānovērtē to kvalitāte, nepieciešamība, cena (10.13).

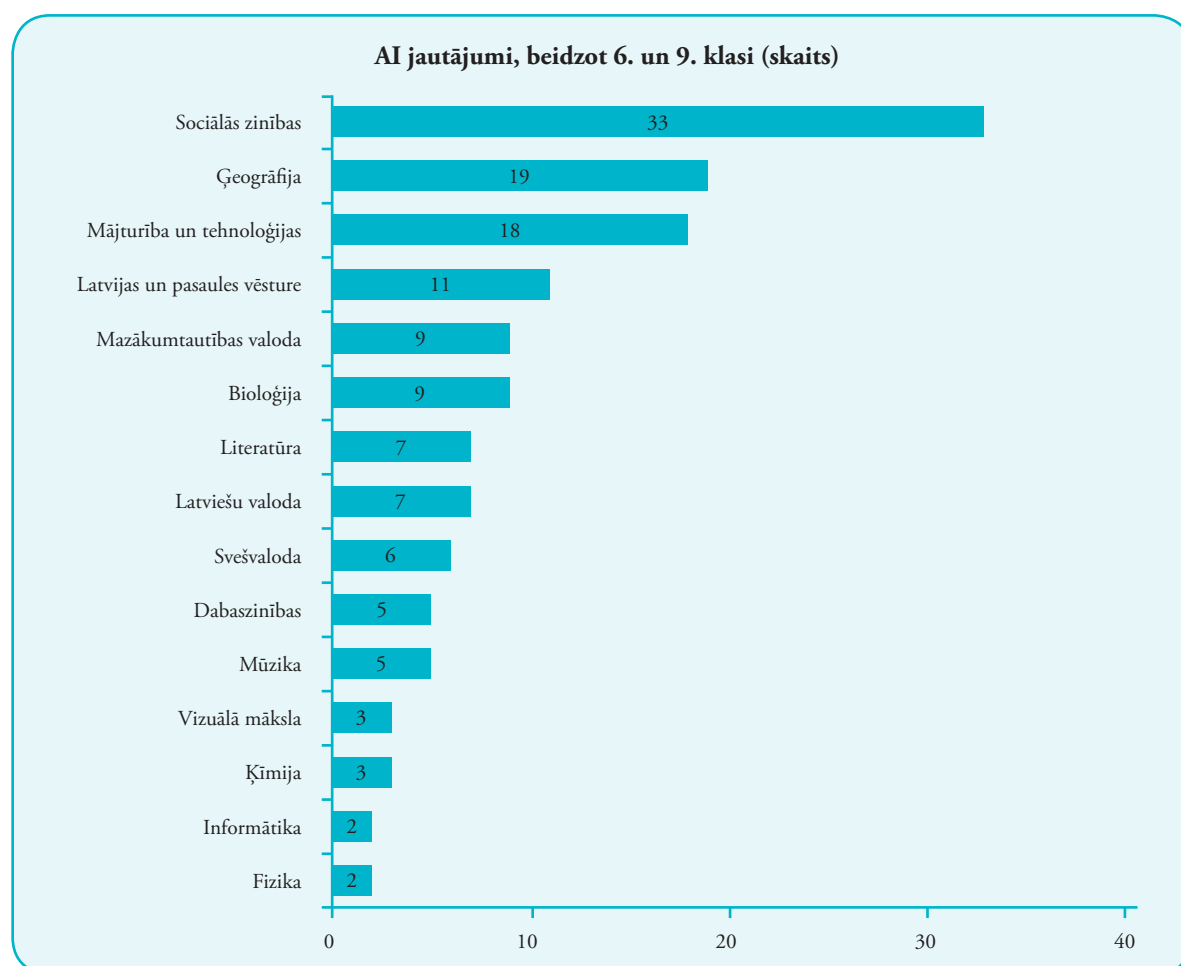
Ētikas un sociālo zinību standarta prasības attīstības izglītības jomā ir radniecīgas. Savukārt mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta standarta prasības ir specifiskas tieši šīm mācību priekšmetam.

Sākumskolas posmā attīstības izglītības jautājumu mācīšanas metodiku jātuvinā sociālo zinību un mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta specifiskajām prasībām.

Pamatskola

abos vecumposmos saskaitītas kopā, lai izprastu kopējo situāciju attīstības izglītības tematikas mācīšanā pamatskolā.

Redzams, ka **pamatskolas posmā attīstības izglītības satura jautājumi visvairāk iekļauti sociālo zinību, ģeogrāfijas, mājturības un tehnoloģiju un Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmetu standartos**. Ņemot vērā, kā ģeogrāfijas mācību priekšmeta standarts nosaka prasības, beidzot 9. klasi, var uzskatīt, ka ģeogrāfijas mācību priekšmeta apguvē attīstības izglītības jautājumi salīdzinājumā ar citiem mācību priekšmetiem iekļauti vairāk. Piemēram, ģeogrāfijas mācību priekšmeta standarts nosaka, ka, beidzot 9. klasi, skolēni zina iedzīvotāju skaitu pasaulē,



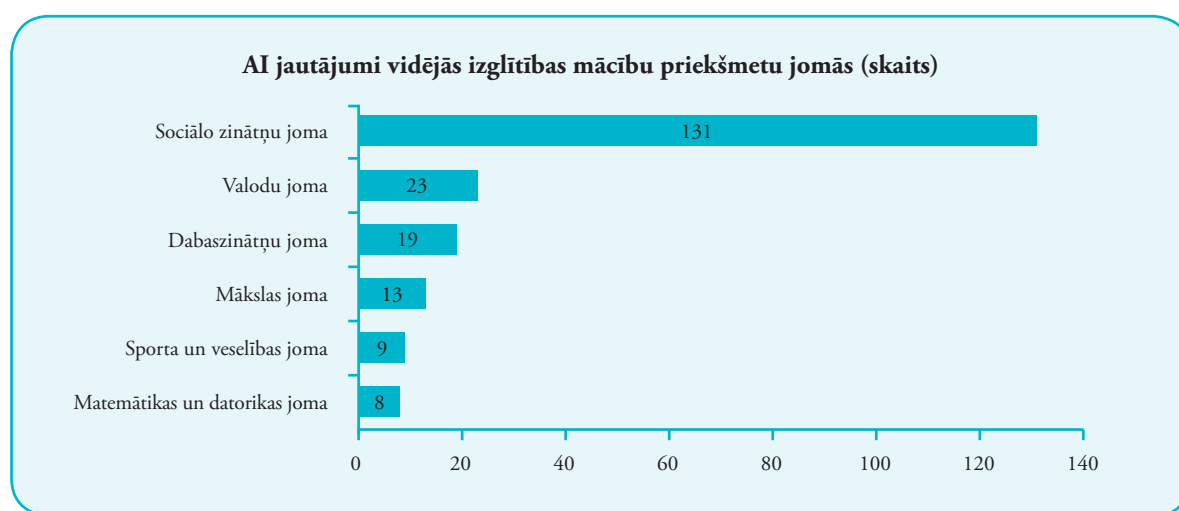
Analizējot apgūstamos attīstības izglītības satura jautājumus pamatskolas posmā, aplūkotas standartu prasības, beidzot 6. un 9. klasi. Standartu prasības

Latvijā un izprot iedzīvotāju nevienmērīgu izvietojumu veicinošos (dabas un vēsturiskos) faktorus atsevišķās pasaules daļās (9.2), zina iedzīvotāju migrācijas veidus

un izprot iecerotāju (ienācēju) pārvietošanās cēloņus (9.3), izprot katra kontinenta pamatiedzīvotāju dzīvesveidu dažādību un prot to raksturot un salīdzināt, izmantojot dažādus informācijas avotus (9.6).

Balstoties uz mācību priekšmetu standartu prasībām, pamatskolas posmā attīstības izglītības jautājumu mācīšana jātuvinā sociālo zinību, ģeogrāfijas, mājturības un tehnoloģiju, Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmetu specifiskajām prasībām un metodikai.

Vidējā izglītība



Analizējot attīstības izglītības satura jautājumus vidējās izglītības mācību priekšmetu standartos, ir aplūkotas vidējās izglītības jomas. **Redzams, ka attīstības izglītības jautājumu apguvi visvairāk nosaka sociālo zinātņu jomas mācību priekšmetu standarti – Latvijas un pasaules vēsture, ekonomika, filozofija, ģeogrāfija, psiholoģija, politika un tiesības, mājsaimniecība, ētika, kulturoloģija**, bet mazāk šie jautājumi ir ietverti valodu jomā un dabaszinātņu jomā. Piemēram, Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta standarts nosaka, ka skolēni izprot tirdzniecības attīstības tendences

un nozīmi Latvijas, Eiropas un pasaules vēsturē (9.7), analizē civilizāciju saskarsmi un tās daudzveidīgās izpausmes un sekas (9.14) u.c. Ekonomikas mācību priekšmeta standarts nosaka, ka skolēni izprot nabadzības būtību un saskata iespējas, kā paaugstināt sabiedrības labklājību (9.3), izprot ierobežotības problēmu un spēj pieņemt efektīvu lēmumu, kas pamatots uz alternatīvu izvērtēšanu (10.1) u.c. Kulturoloģijas mācību priekšmeta standarts nosaka, ka skolēni spēj skaidrot cilvēka vajadzību un attieksmju nozīmi dažādās kultūrās (6.2), izprot globalizācijas procesu un tā izpausmes kultūrās (6.19) u.c.

Secinājumi

Latvijas skolās attīstības izglītība nav atsevišķs mācību priekšmets, tomēr attīstības izglītības satura jautājumi ir ietverti skolu mācību priekšmetu standartu prasībās. Mācību priekšmetu standarti nosaka, ka attīstības izglītības jautājumi jāmača visos vecumposmos – sākot ar sākumskolu līdz vidusskolai. Attīstības izglītības dimensija ir dažādu mācību priekšmetu standartos, gan humanitārās, gan eksaktās jomas mācību priekšmetos.

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” pieredze

× Ieteikumi, kā mācīt attīstības/globālās izglītības jautājumus

Daina Zelmene,

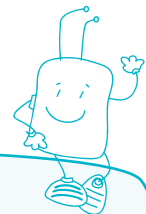
projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” satura un metodikas koordinatore

Mainīgā un globalizētā mūsdienu pasaulē viens no izglītības uzdevumiem ir palīdzēt skolēniem izprast apkārt notiekošo un savas iespējas pozitīvi ietekmēt norises pasaulē. Projekta īstenošanas laikā apkopoti secinājumi par to, kā skolu praksē efektīvi un jēgpilni īstenot attīstības izglītību.

1. **Svarīgi ir sākt ar lokālā izzināšanu un saprašanu, pēc tam pāriet uz globālo norišu izzināšanu.** Svarīgi ir sākt ar savas personības, savas skolas, pagasta, pilsētas un valsts identitātes izprašanu, tas palīdz skolēniem justies drošāk un labāk saprast citus cilvēkus pasaulē. Personīgās pieredzes izzināšana sagatavo skolēnus plašākai sabiedrības izpētei.
2. Attīstības izglītība prasa analizēt situāciju mūsdienu pasaulē, tāpēc **skolēniem jā māca darboties ar daudzveidīgiem informācijas avotiem.** Skolēniem jā māca, kā tiek interpretēta informācija, jāveido kritiskās domāšanas prasmes, spēja atšķirt faktus no viedokļiem, formulēt argumentētu personīgo viedokli.
3. Attīstības izglītība ir saistīta ar empātijas prasmju attīstīšanu skolēnos. Tā ir emocionāla un attīsta jauniešos līdzjūtību un solidaritātes izjūtu. **Mācību procesā vēlamā saistīt emocionālo un racionālo,**

mācīt skolēnus gan just ar sirdi, gan saprast ar prātu un darboties, lai personīgi iesaistītos sabiedrības norišu ietekmēšanā.

4. Attīstības izglītība noteikti ir **starpkultūru izglītība, tāpēc uzmanība pievēršama starpkultūru kompetences attīstīšanai** savstarpējā saskarsmē un attiecībās ar citiem cilvēkiem. Starpkultūru dialogu var veicināt citu kultūru cilvēku uzaicināšana uz skolām, citu tautu tradīciju izzināšana, citu



„Attīstības izglītība ir izglītība, kura atver cilvēku prātus un sirdis uz mūsdienu globalizētās pasaules realitāti.”

(Māstrihtas Globālās izglītības deklarācija, 2002)

kultūru svētku svinēšana u.c. Starpskolu partnerību projekti ir lieliska iespēja izzināt citu kultūru pieredzi.

- Attīstības **izglītības izaicinājums ir mācīt skolēnus izprast problēmu nopietnību un vienlaicīgi būt optimistiem** un saskatīt jēgu un iespējas risināt cilvēces problēmas. Attīstības izglītībai ir jāveido jauniešos perspektīvas izjūta. Skolēniem jāsniedz drošības sajūta, ka notiekošo ir iespējams ietekmēt un panākt pozitīvas izmaiņas.
- Attīstības izglītība ir balstīta akadēmiskās zināšanās. Tomēr svarīgi to apvienot ar skolēnu aktīvu līdzdalību mācību nodarbībās, akcijās, darbības projektos, ar savas ikdienas rīcības un uzvedības izvērtēšanu. Tikai **aktīva mācīšanās veicinās skolēnu attieksmes un uzvedības maiņu**. Attīstības izglītības mērķis ir panākt pārmaiņas cilvēku rīcībā.
- Mācot kādu noteiktu attīstības izglītības satura jautājumu, ir **svarīgi to aplūkot no vairākām perspektīvām – ekonomiskā, ekoloģiskā un sociālā aspektā**. Tas veicina skolēnu domāšanu un pasaules norišu sarežģītības izprašanu. Šāda pieeja sagatavo cilvēkus, kuri var pieņemt rūpīgi izsvērtus un pārdomātus lēmumus.
- Skolai jāizmanto **daudzveidīgi vietējās sabiedrības cilvēkresursi attīstības izglītības tematikā** – nevalstisko organizāciju pārstāvji, uzņēmēji, aktīvisti, brīvprātīgie, kas savā darbībā ir saistīti ar citiem cilvēkiem pasaulē.
- Attīstības izglītības satura jautājumus atbilstoši mācību priekšmetu standartu prasībām **ir jā māca gan mācību stundās, gan arī klases audzinātāja stundās**. Skolu pieredze apliecina, ka to veiksmīgi iespējams īstenot skolas projektu nedēļās un dažādās ārpuskolas aktivitātēs. Lieliskus rezultātus sasniedz skolotāji, kas apzināti un mērķtiecīgi veido starppriekšmetu saikni, piemēram, integrējot informātikas, ģeogrāfijas un vēstures elementus vienā mācību nodarbībā.
- Skolas un ģimenes mijiedarbība**, īstenojot attīstības izglītību. Viens no attīstības izglītības uzdevumiem ir aicināt katru izvērtēt savus ikdienas ieradumus – attieksmi pret atkritumu šķirošanu, ūdens, elektrības un citu resursu taupīšanu. Šajā procesā neiztikt bez ģimenes atbalsta un iesaistīšanās. Attīstības izglītības prakse rāda, ka tieši skolēni ļoti bieži kļūst par izglītotājiem un labo pārmaiņu rosinātājiem savās ģimenēs.
- Ētikas kodeksa ievērošana, atspoguļojot attīstības valstis un cilvēkus**. Saruna par attīstības izglītības tēmām klasē jārisina ar cieņpilnu un līdzvērtīgu attieksmi pret citiem cilvēkiem un kultūrām. Tas nozīmē atteikšanos no stereotipiem tekstu un fotogrāfiju izmantošanā, valodas lietojumā.

× Attīstības/globālā izglītība mācību stundās

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” panākumu spilgts apliecinājums ir attīstības izglītības tematikas integrēšana skolu mācību procesā. Projekta skolotāji un viņu kolēģi savā ikdienas darbā apliecinājuši, ka globālā izglītība „iederas” ikvienā mācību priekšmetā, tā bagātina klases audzinātāja stundas un paver plašas iespējas integrētu mācību nodarbību veidošanai. Pēc projekta pirmās Ziemas skolas 2010. gada martā pedagogi jutās iedvesmoti visu izjusto un iemācīto piedāvāt saviem skolēniem un dalīties pieredzē ar kolēģiem. Tomēr vienlaikus skolotāji bažījās, vai šī labā apņemšanās neizsīks skolas ikdienā darbu un atbildību virpulī. Projekta noslēgumā jāsecina, ka bažas bijušas veltīgas – integrējot attīstības izglītības tematiku mācību procesa ietvaros, paveikts neierēti daudz.

Skaitļi un fakti

Projekta skolās notikušas **vairāk nekā 200 mācību stundas**, kas veltītas attīstības izglītības tematikai. Populārākās attīstības izglītības tēmas šajās stundās bijušas migrācija, ekoloģiskās pēdas mērījumi, globalizācija, resursu taupīšana, dabas saudzēšana, konflikti un sadarbība, cilvēktiesības un sociālais taisnīgums. Īpaši iepriecina fakts, ka

daudzviet notikušas integrētas attīstības izglītības stundas – kopā strādājuši dažādu mācību priekšmetu pedagogi. Skolotāji gan radoši izmantojuši projekta komandas un vieslektoru sagatavotos materiālus, gan veidojuši savas oriģinālnodarbības. Attīstības izglītības jautājumi aplūkoti **16 dažādos mācību priekšmetos**, bet visbiežāk – dabaszinību, ģeogrāfijas, sociālo zinību, valodu un klases audzinātāja stundās. Skolotāji spējuši globālās izglītības saturu un metodiku piemērot **visās izglītības pakāpēs no pirmsskolas līdz vidusskolai** un pat darbā ar augstskolu studentiem.

Ar projekta semināros apgūto un mācību stundās pārbaudīto pedagogi iepazīstinājuši savus kolēģus. Attīstības izglītības tematikai veltītas pedagoģiskās padomes sēdes, metodisko apvienību sanāksmes, novadu un pilsētu skolotāju konferences. Vēl vairāk – pedagogi vadījuši attīstības izglītības nodarbības arī sociālajiem darbiniekiem, tautskolas apmeklētājiem, pagasta pensionāriem, skolēnu vecākiem, pilsētas svētku dalībniekiem. Vairākas komandas klausītājus prasmīgi ieintriģējušas ne tikai ar informāciju, bet arī ar praktiskām attīstības izglītības aktivitātēm – ekoloģiskās pēdas mērījumiem, filmu demonstrējumiem un diskusijām.

Secinājumi

Skolu paveiktais attīstības izglītības jautājumu integrēšanā mācību procesā var kalpot par nozīmīgu zināšanu un iedvesmas avotu pedagogiem citās Latvijas izglītības iestādēs. Tādēļ turpinājumā daži secinājumi un ieteikumi.

- × Sekmīgi apgūt attīstības izglītības tematiku iespējams **visos izglītojamo vecumos – no pirmsskolas līdz vidusskolai**. Būtiskākā atšķirība ir pedagoga izvēlētajā metodikā, tekstu sarežģītības pakāpē, skolēnu uztverei atbilstošās valodas un piemēru lietojumā.
- × Lai sekmētu skolēnu zināšanu un prasmju noturību un ilgtspēju, īpaši vērtīga ir attīstības izglītības tematikas **iepludināšana dažādos mācību priekšmetos**. Tas paplašina skolēna skatījumu uz pasauli, veido kompleksu pieeju pētāmajiem jautājumiem un ļauj izmantot katra skolēna individuālo spēju potenciālu.
- × Skolēnu un pieaugušo auditorija visveiksmīgāk sasniedzama un ieinteresējama, parādot attīstības izglītības tēmu **saikni ar katra cilvēka reālo ikdienas dzīvi**. To pierādījusi ekoloģiskās pēdas mērījumu, dabas vērošanas un „zaļo darbu”, kā arī Kristīnes dilemmas – braukt vai nebraukt projām no Latvijas – nodarbību popularitāte.
- × Pedagogi pārlicinājušies, ka **attīstības izglītība atver skolēnos vēlmi mainīt savus ikdienas ieradumus**. Mācoties par atkritumu šķirošanu, ūdens resursu ierobežotību, klimata pārmaiņām un citām attīstības izglītības tēmām, klasē nākas sarunāties par mūsu katra dzīvesveidu. Nodarbībās pārrunātais nereti iedvesmojis audzēkņus kļūt par pozitīvu pārmaiņu iniciatoriem savās skolās un ģimenēs – ierīkot vietas lietus ūdens savākšanai, pārskatīt iepirkšanās ieradumus, vākt makulatūru un izlietotās elektrības baterijas, auditēt ūdens patēriņu u.c.
- × Pedagogi sevišķi augstu novērtējuši iespēju attīstības izglītības tematikā strādāt ar neierobežoti **daudzveidīgām mācību metodēm** – lomu spēlēm, diskusijām, *PowerPoint* prezentācijām, filmām, grafiskajiem organizētājiem, zīmējumiem, kustību rotaļām u.c.
- × Attīstības izglītības tematika ir lieliska bāze **starpriekšmetu saiknes aktualizēšanai un integrētu mācību nodarbību veidošanai**. Divdesmit Eiropas Savienības valstīs globālā izglītība ir starpdisciplinārs kurss. Arī Latvijas projekta skolu pieredze apstiprina šādas pieejas efektivitāti.
- × Tieši **caur skolēniem** attīstības izglītības tematika **iziet plašākā sabiedrībā**. Aprobācijā fiksētās skolēnu atziņas liecina, ka viņi informējuši un pozitīvi iedvesmojuši savus draugus pārdomāt ikviena iespējas un atbildību savas un līdzcilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanā šodien un nākotnē.
- × Projektā neiesaistītos **skolas kolēģus ieinteresēt attīstības izglītības tematikā** vislabāk izdevies, viņus iesaistot konkrētu aktivitāšu veikšanā (piemēram, ekoloģiskās pēdas mērījumā) vai atverot savas klases durvis atklātajās stundās.
- × Ļoti vērtīgas ir **skolas veidotās projekta komandas regulāras tikšanās** – dalīšanās pieredzē par paveikto, kopēju darbu plānošana, komandas gara uzturēšana un savstarpēja profesionālā bagātināšanās.
- × Daudzveidīgu pieredzi un pārdomas raisījusi **sadarbība ar plašāku vietējo sabiedrību** – raisīta liela vecāku ieinteresētība, izveidojusies pozitīva partnerība starp viena novada un pilsētas skolām. Dažādos novados atšķirīgi panākumi bijuši sadarbībai ar vietējās varas institūcijām.
- × Skolas uztvērušas un izmantojušas attīstības izglītības jautājumu mācīšanu kā **iespēju pozitīvai skolas reklāmai**, sevis kā AI resursu centra pieteikšanai, kas ir īpaši nozīmīgi pieaugošās izglītības iestāžu savstarpējās konkurences apstākļos.

Ieskats dažos skolu labās prakses piemēros

Iepazīstoties ar komandu pieredzi attīstības izglītības ieviešanā skolu praksē, uzskatāmi redzams, ka katra skola ieraudzījusi attīstības izglītības jautājumu aktualizēšanā savu specifisko nišu – izvēlējusies sev visvairāk interesējošas tēmas, darba formas un partnerības. Turpinājumā – daži piemēri no skolu paveiktā, kā arī iesaistīto skolēnu un pedagogu pārdomas.

Misas vidusskola. Komanda spējusi ar ilgtspējīgas attīstības idejām aizraut projektā neiesaistītos skolas pedagogus, kuri piedalījušies taupības nedēļas organizēšanā. Šīs nedēļas ietvaros aktualizēta ūdens un papīra taupīšana, pārdomāts un novērtēts ēdiena garais ceļš līdz galdam. Attīstības izglītības tēmas mācību stundās pētījušas dažādas klašu grupas, bet sevišķi plaši tēmu par dabas saudzēšanu izzinājuši sākumskolas skolēni. Lūk, daži skolotājas S. Liniņas audzēkņu „zaļie darbi” – „pēc piknika visu savācu, sagrabj un pērnās lapas, piedalos talkās, aizraudu, lai nestaigā pa zāli, aiztaisu bērnam caurumu pēc sulu tecināšanas, palīdzēju sakopt dīķi, kur ligzdo meža pīles”.

V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzija un Alternatīvā sākumskola. Pirmsskolas skolotāja Daina Linde un viņas audzēkņi pierādījuši, ka nevienā vecumā nav par agru sākt mācīties par attīstības izglītības jautājumiem. Skolotāja fiksējusi interesantas bērnu atziņas nodarbībā par ūdeni: Ko zinu? – „ūdenī var mazgāties, pa ūdeni var braukt ar motorlaivu, ūdeni var dzert un pagatavot tēju, olas ieliek ūdenī un var uzvārīt, ar ūdeni var dzēt uguni, dziļā ūdenī var noslikt, ar ūdeni var aplaistīt puķes, kad ūdens aizsalst, tajā nevar ielēkt.” Ko stundā uzzināju? – „arī ūdens ar dubļiem var pārvērsties par tīru ūdeni, jo ūdens dabā riņķo; nedrīkst mest upēs un ezeros pudeles un grūžus, jo tā piecūko dabu – dzīvniekiem tas ir kaitīgi, un viņi var nomirt”. 12. klases audzēkņi, projekta materiālu par Kristīnes dilemmu – braukt vai nebraukt projām no Latvijas – uztvēruši un analizējuši ļoti personīgi, jo nodarbības tematika ir aktuāla arī viņu dzīvē.

A. Puškina Liepājas 2. vidusskola. Skolotājas D. Okmane un A. Gudkova demonstrējušas interesantu pedagoģisko pieeju, integrējot latviešu valodas, informātikas un klases audzinātāja stundas, lai 11. klasē pētītu tēmu „Dabas resursu izmantošana un ekoloģiskās pēdas mērījums”. Gan audzēkņi, gan pedagogi konstatējuši, ka vienā stundā lieliski var apvienot emocionālas diskusijas un visai racionālu programmas *Microsoft Excel* pielietojumu. Skolotāja G. Skorobogatova ģeogrāfijas stundās veidojusi skolēnu izpratni par godīguma aspektiem pasaules tirdzniecībā, īpaši pievēršoties jēdzienu *ziemeļi – dienvidi* un *ilgtspējīga attīstība* skaidrojumam.

Rīgas Kultūru vidusskola. Skolotājas S. Gromskas audzēkņi izteikuši interesantas idejas, kā mazināt savu ekoloģiskās pēdas nospiedumu – „vairāk pirkt Latvijā ražotu pārtiku, pārvietoties ar velosipēdu, nogriezt mazāku apkuri un uzvilkt mugurā kaut ko siltāku, izvēlēties preces no otrreiz pārstrādātām izejvielām, nepirkt žurnālus, kurus var izlasīt internetā, izslēgt televizoru uzreiz pēc tā skatīšanās”. Sākumskolēnu idejas bijušas ne mazāk apņēmīgas – „es taupīšu papīru un elektrību un apēdišu visu ēdienu, es piedomāšu, kāds iepakojums ir pārtikai, kuru pārku”. Skolotāja V. Sūniņa piedāvājusi interesantu un saturiski ietilpīgu šīs mācību nodarbības nosaukumu – „Daba – mums, mēs – ? (dabai)”.

Lizuma vidusskola. Skolotāja N. Biezā sākumskolai izveidojusi izdales materiālu „Satelītiņš piedāvā” – idejas, ko katrs var darīt, lai saglabātu vidi nākamajām paaudzēm. Prātā palikusi skolēnu atziņa, ka, arī mazas lietas darot, ikdienā var saudzēt vidi. Latviešu valodas stundā skolotājas A. Kostigovas vadībā veidots materiāls „Manas klases avīze” par to, cik daudzveidīgi pasaule ienāk mūsu klasēs un mājās. Visiem dalībniekiem bijis pārsteigums, konstatējot, ka skolā un mājās atrodamas lietas, kuras atceļojušas no vairāk kā 30 pasaules valstīm – „Mēs nekad nebijām aizdomājušies, ka esam tik ļoti saistīti ar pārējo pasauli!”

Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskola. Angļu valodas stundā skolotājas M. Zvīnes audzēkņi lietojuši

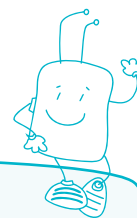
svešvalodu, lai dotu Kristīnei padomus par to, vai palikt dzīvot Latvijā. Interesantas atziņas pauduši sākumskolēni – „mūsu senči dzīvoja daudz veselīgāk, viņi dzīvoja saskaņā ar dabu, agrāk bija daudz svaigāks un tīrāks gaiss, jo nebija izgudrotas daudzas lietas, kas to piesārņo, cilvēkiem agrāk nebija par ko stresot, viņi tādēļ mazāk slimoja”. Pirmo klašu audzēkņi dalījušies arī savā labo darbu pieredzē – „aizvedu uz mežu stirniņām barību, iebēru zilītēm ēdienu, mēs ar māsu „nositām” lāstekas, eju ziemā cirst āliņģus, neplūcu augus bez vajadzības, nededzinu kūlu, taisu būrišus putniem, izlaižu taureņus, kas iemaldījušies istabā”.

Daugavpils Vienības pamatskola. Projekta komandas dalībniece E. Drelinga vadījusi attīstības izglītības nodarbības Daugavpils universitātes studentiem. Viņu pārsteigusi un iepriecinājusi topošo pedagoģu atziņa pēc nodarbības „Pasaule miniatūrā”: „Vai tiešām uz zemeslodes mūsu „globālajā ciematā” tikai septiņiem cilvēkiem no simta ir vidējā izglītība? Tad jau mēs piederam tiem īpašajiem, kuriem drīz būs augstākā izglītība.” Skolotājas O. Ostrovskas audzēkņi pēc stundas par migrāciju secinājuši: „Ja visi jaunieši aizbrauks uz ārzemēm, tad Latvijā nebūs darbaspēka, izglītotu cilvēku un nākotnes, kuru var izveidot tikai jaunieši.” Skolotāja A. Plotka radoši papildinājusi dabaszinību stundu „Veidojam Zemeslodi!” ar sarunu par augiem, kuri Latvijā ienākuši no citiem kontinentiem.

Viļakas pamatskola un Viļakas Valsts ģimnāzija. Abu skolu pedagoģi daudz darījuši arī citu novada skolotāju izglītošanā – apgūta metodika ekoloģiskās pēdas mērījumiem, demonstrēta filma

„Stāsts par lietām”, skolēnu brīvdienās organizētas radoši praktiskas darbnīcas, lai pārrunātu attīstības izglītības iespējas un izaicinājumus. Skolotājas B. Miņinas audzēkņi ētikas stundā pārrunājuši sarežģītos ekoloģiskās ētikas jautājumus un meklējuši atbildes uz jautājumu – ko darīt, lai cilvēks saskarsmē ar dabu nebūtu tik „varens” un iedomīgs, bet gan justos kā dabas daļa.

Aknīstes vidusskola. Skolotāja L. Mažeika informātikas stundā izmantojusi datorklases un interneta iespējas, lai skolēniem radītu globālās pasaules klātbūtnes efektu nodarbībā par taisnīgumu un solidaritāti. Skolotājas A. Deksnas audzēkņi pēc stundas par migrāciju raksta – „Mēs sakām, ka mums ir mazas algas, bet mums ir viss, ko vien vajag, salīdzinājumā ar nabadzīgajiem cilvēkiem citur pasaulē. Nabadzīgie citur



Plašāk ar skolu
paveikto, integrējot attīstības
izglītības tēmas mācību procesā,
iespējams iepazīties projekta mājas
lapā www.skolaskasateliti.lv.

pasaulē vēlētos, lai viņiem ir tāda dzīve kā mums.” „Mēs vienmēr sūdzamies par savu slikto dzīvi, par lēno internetu, preču klāstu veikalā, bet daudziem šo vienkāršo lietu nav.”

× Attīstības/globālās izglītības pasākumu/akciju norise skolās

Projekta skolās notikušas daudzveidīgas attīstības izglītības akcijas un pasākumi. Katras skolas komanda pārdomājusi un izvēlējusies ar akcijas palīdzību aktualizēt savā dzīvesvietā, skolā interesantākās un nozīmīgākās tēmas. Viena no visbiežāk risinātajām tēmām ir bijusi vides ilgtspējīga attīstība. Tāpat vairākas skolas risinājušas jautājumus par globalizāciju un migrāciju. Akciju laikā skolas plaši izmantojušas projekta laikā apgūto metodiku, piemēram, diskusijas, informācijas vizualizēšanu, ekoloģiskās pēdas mērīšanu u.c. Vairākas akcijas notikušas ar interesantiem un skanīgiem nosaukumiem, dažās akcijās izveidoti atbilstoši vizuālie materiāli – logo, grāmatzīmes u.c.

Akciju īstenošana skolām devusi iespēju pagastā, pilsētā vai novadā pierādīt sevi kā nozīmīgu pedagoģisko un metodisko attīstības izglītības resursu centru, kas var īstenot daudzveidīgas izglītojošas aktivitātes. Skolas ir paplašinājušas

pieredzi sadarboties ar vietējo sabiedrību, ir notikušas tikšanās ar dažādu institūciju, uzņēmumu un organizāciju darbiniekiem. Pozitīvs ieguvums akciju īstenošanas laikā ir tas, ka jaunieši mācījušies ne tikai teoriju, bet arī rīkojušies atbilstoši tam, kā viņi mācīti. Skolēniem bija iespēja veikt brīvprātīgo darbu, palīdzēt citiem cilvēkiem, taupīt resursus, saudzēt vidi, rīkoties ekonomiski un atbildīgi. Vairākās skolās notikuši semināri, konferences, pieredzes tālākizplatīšanas pasākumi, atklātās stundas, kurās ar attīstības izglītības aktualitātēm iepazīstināti citu skolu pedagogi. Šajos pasākumos citu skolu pedagogiem bijusi iespēja saņemt ne tikai saturisku, bet arī metodisku atbalstu un izprast to, kā attīstības izglītības tēmas praktiski ieviešamas skolu mācību plānos.

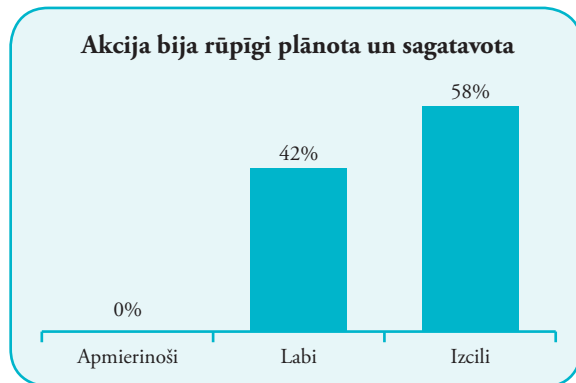
Tālāk pārskats par skolu īstenojamajām attīstības izglītības akcijām un tematiku.

Attīstības izglītības pasākumu/akciju tēmas un veidi

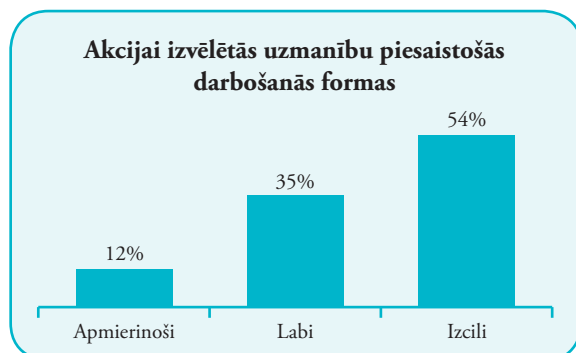
Skola	Tēma	Pasākuma/akcijas veids
Baumaņu Kārļa Viļķenes pamatskola	Vides ilgtspējība Resursu ierobežotība Starpkultūru attiecības Identitāte Cilvēku tiesības Globālā mijiedarbība Attīstības izglītība skolās – ieteikumi un labās prakses piemēri	Radošas darbnīcas par vides tematiku pagasta svētku laikā. Izglītojoši pasākumi skolēniem, pagasta iedzīvotājiem. Projekts – „Pasaule ienāk klasē”, nodarbības par labklājību un konfliktiem, ilgtspējīgu attīstību, resursu sadalījumu un globalizāciju, sieviešu tiesībām, globālajām pārmaiņām pasaules kartē, indivīda iespējām piemēroties svešai videi. Seminārs par attīstības izglītību Limbažu novada skolotājiem. Miķeļdienas pasākumi – latviskā identitāte un starpkultūru attiecības
Daugavpils Vienības pamatskola	Ūdens resursi un to taupīšana Daudzkultūru sabiedrība Mijiedarbība ar citiem cilvēkiem	Vides izglītības mēnesis par ūdens resursiem „Mans piliens jūrā” – mācību nodarbības, ekskursijas, talka, pētījums, sadziedāšanās maratons. Projekts „Mēs – pasaulei”, nodarbības „Par ko mēs esam atbildīgi”. Daudzkultūru sabiedrība – kultūras biedrību apmeklēšana
Lizuma vidusskola	Attīstības jautājumu aktualizēšana pagasta saimniekošanas modeļi Ilgspējīga attīstība	Konkurss par ilgtspējīgas saimniekošanas principiem pagasta cilvēku dzīvē. Skolēnu radošo darbu un eseju konkurss par ilgtspējīgu attīstību. Mācību nodarbības – vienaudzis vienaudzim par attīstības izglītības tematiku
Aknīstes vidusskola	Migrācija Ilgspējīga attīstība	Mācību nodarbības skolēniem un novada pedagogiem. Fotokonkurss „Es plašajā pasaulē” un konkurss „Eko somas un putni krustdūrīnā”. Noslēguma pasākums skolas zālē, vizuālā materiāla izvietošana laukumos pie skolas un pilsētas domes. Ekoloģiskās pēdas mērījums pilsētas svētku ietvaros
Liepājas A. Puškina 2. vidusskola	Ilgspējīga attīstība Globalizācija Vide un klimata izmaiņas Globālais pilsonis Konflikti Ūdens resursi	Semināri, radošas darbnīcas skolotājiem, skolēniem. Konference par attīstības izglītību Liepājas pilsētā. Zīmējumu konkurss sākumskolas skolēniem. T-kreklu apgleznošanas konkurss. Projektu nedēļa “Pasaule ienāk skolā, skola iziet pasaulē” – apakšprojekti „Attiecības cilvēku starpā”, “Dzīvnieki un palīdzība viņiem”, “Baltijas jūras ekoloģija”. Konkurss sākumskolas skolēniem. „Ūdens ir dzīves avots”
V. Plūdoņa Kuldīgas ģimnāzija un Kuldīgas Alternatīvā sākumskola	Globalizācija Attīstības sadarbība Vides ilgtspējība Veselība	Darbnīcas pilsētas svētkos. Izglītojoši pasākumi skolēniem. Skolēnu pozitīvās pieredzes ilgtspējības jomā aktualizēšana un „Labo darbu” sienas ierīkošana skolā. Akcija „Mazgā rokas” – atgādinājums par ikdienas higiēnas ievērošanu
Viļakas pamatskola un Viļakas Valsts ģimnāzija	Attīstības izglītība skolās – ieteikumi un rekomendācijas pedagogiem Vides saudzēšana	Vides sakopšanas talkas. Makulatūras vākšana. Skolēnu zīmējumu izstāde. Viļakas novada izglītības darbinieku konference par attīstības izglītības aktualizēšanu skolu praksē
Mīsas vidusskola	Migrācija Globalizācija Resursu taupīšana Ilgspējīga attīstība Ūdens resursi	Mācību nodarbības. Pētījums par migrāciju novada skolās. Skolēnu kopīgi veidots plakāts „Mana zeme ir skaista”. Resursu taupīšanas aktivitātes. Diskusija „Palikt vai aizbraukt” par migrācijas tematiku.
Rīgas Kultūru vidusskola	Migrācija Ūdens resursi Attīstības sadarbība Ilgspējīga attīstība Attīstības izglītība skolās – ieteikumi un labās prakses piemēri	Projekta informatīvā/radošā teltis Ģimenes svētku laikā. Radoši praktisks seminārs skolotājiem “Globālā degustācija”. Skolēnu zinātniski pētniecisko darbu izstrāde par attīstības izglītības tēmām. Seminārs Rīgas pilsētas sākumskolas pedagogiem par attīstības izglītību.

Secinājumi pēc akciju īstenošanas

Akcijas īstenošana nav iespējama bez sagatavošanās un komandas darba plānošanas. To apliecina dalībnieku izvērtējumi pēc akciju īstenošanas – **visi akciju īstenotāji savos izvērtējumos norādīja, ka akcija bija labi un izcili plānota un sagatavota.** Pirmie akcijas plānošanas soļi notika jau Ziemas/Pavasara skolā, kad dalībnieki saņēma informāciju par to, kas ir attīstības izglītības akcijas. Reģionālo semināru laikā tika sagatavots ilustratīvs materiāls ar īstenoto attīstības izglītības akciju piemēriem citur. Konsultāciju vizīšu laikā visās projekta skolās notika plānošanas pasākumi, kuros detalizēti tika spriests par darāmajiem darbiem akciju sagatavošanā.



Akciju īstenošanā skolu komandas rūpējās par to, lai notiekošie pasākumi būtu „pamanāmi” vietējā sabiedrībā un piesaistītu cilvēku uzmanību. Izvērtējot notikušās akcijas, lielākā daļa skolu pārstāvju uzskata, ka akcijas īstenošanā tika izvēlētas uzmanību piesaistošas darbošanās formas. 12% vērtē akcijas formas izvēli ar “apmierinoši”. Nākotnē, īstenojot līdzīgas akcijas, **lielāka vērība pievēršama tam, kā piesaistīt sabiedrības uzmanību attīstības izglītības jautājumiem,** kā cilvēkus aktīvi iesaistīt attīstības izglītības pasākumos.



Izvērtējot, vai akcijai izvēlēts skanīgs un atbilstošs nosaukums un kā nodrošināta tās publicitāte, 23% aptaujātie atbildēja – izcili. Uz jautājumu, ko nākotnē darītu citādi, īstenojot līdzīgu akciju, vairāki aptaujātie atzina, ka, īstenojot līdzīgus pasākumus, par publicitāti ir nopietni jādomā. Kāds dalībnieks bija ar pārsteigumu rakstījis: „Tātad mums pašiem vajadzēja rakstīt par sevi, nevis gaidīt, lai to izdara kāds cits.” **Skolām nepieciešams teorētisks un metodisks atbalsts, kā informēt sabiedrību par iniciētajām aktivitātēm.**

Projekta dalībnieki atzina, ka **akciju īstenošanas laikā visiem tās īstenotājiem tika dota iespēja paust viedokli un demonstrēt dažādus talantus.** To pierādīja akciju laikā notikušās „karstās” diskusijas par dažādiem jautājumiem. Akciju rezultātā tika izveidoti dažādi vizuāli darbi, piemēram, plakāti, instalācijas, kolāžas, apgleznoti T-krekli, dalībnieki savu attieksmi pauda dziedot, sportojot utt.

Akciju mērķis ir rosināt cilvēkus domāt par attīstību, radīt viņos interesi izprast kādu noteiktu tēmu dziļāk. No dalībnieku vērtējumiem var secināt, ka **sabiedrības izpratne tika ierosināta un attīstības izglītības jautājumi tiks izzināti arī turpmāk.**

Viena no jomām, kas nākotnē uzlabojama akciju norisē, ir pateicības izteikšana cilvēkiem, kuri sniedza atbalstu akcijā. Vairākām skolām ir pozitīva pieredze sadarbībā ar vietējo sabiedrību, tas stiprina skolas tēlu un publicitāti sabiedrībā un motivē cilvēkus arī turpmāk iesaistīties līdzīgos pasākumos.

Pateicību atbalstītājiem iespējams izteikt dažādi – uzrakstot vēstuli, publicējot rakstu vietējā presē, pasakot publisku paldies akcijas noslēguma pasākumā, kopīgi nofotografējoties un izsūtot foto ar pateicību atbalstītājiem u.tml. Pateicībai par līdzdalību nākotnē jāklūst par tikpat līdzvērtīgu darba sadaļu kā aicinājumam iesaistīties un līdzdarboties kādā pasākumā.

Nākotnē uzmanība pievēršama ne tikai akcijas plānošanai, ko aptaujātie vērtēja kā labi un rūpīgi veiktu, bet arī tās izvērtēšanai un rezultātu

analīzei. Akcijas izvērtēšana ir būtiska nākamo darbību plānošanai, lai akcija nebūtu tikai kāds vienreizējs pasākums skolas attīstības izglītības biogrāfijā, bet lai tā kļūtu par regulāru skolas darbības formu, ar kuras palīdzību skolēni var mācīties prasmes darbībā, praktizēt komunikāciju ar citiem cilvēkiem un kļūt par attīstības pārmaiņu aģentiem vietējā kopienā. Akcijas izvērtēšana var kļūt par tikpat aizraujošu un interesantu nodarbi kā diskusijas vai citas radošās darbošanās. Izvērtējot notikušo, iespējams rakstīt vēstuli citiem akcijas organizētājiem, veidot labo padomu krājumu, reklāmu u.tml



Attīstības/globālās izglītības ekspertu ieteikumi

Šajā sadaļā ir apkopoti attīstības/globālās izglītības ekspertu ieteikumi, kā strādāt ar dažādām attīstības izglītības tēmām.

Projekta ietvaros notikusi sadarbība ar Dr. Visvaldi Valtenbergu no Vidzemes Augstskolas, kurš ir viens no Latvijas attīstības/globālās izglītības un sadarbības ekspertiem. Viņa raksts ievada šo nodaļu. Savukārt ārvalstu skatījumu pārstāv gan eksperti no Apvienotās Karalistes, kas ir valsts ar vairāk kā 30 gadu pieredzi un ekspertīzi attīstības izglītības jomā, gan eksperti no Čehijas un Slovēnijas, kas pēc savas attīstības ir līdzīgākas valstis Latvijai un kur attīstības izglītība ir salīdzinoši nesena.

Izdevuma sagatavošanā no Apvienotās Karalistes ir iesaistījusies Triša Sandbaha (*Trish Sandbach*) no

Līdsas Attīstības izglītības centra (*Leeds Development Education Centre*), kas ir arī projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” sadarbības partneris.

Čehijas skatījumā dalās Kristīna Hrubanova (*Kristýna Hrubanová*) no organizācijas „OnEarth – Sabiedrība par godīgu tirdzniecību” (*OnEarth – Society for Fair Trade*), savukārt Slovēniju pārstāv Maksis Zimani (*Max Zimani*) no Globālās izglītības un projektu attīstības institūta (*Institute for Global Learning and Projects Development*).

Visi materiālu autori ir piedalījušies projekta aktivitātēs Latvijā un tikušies ar projekta dalībniekiem.

× Četras mācības attīstības/globālās izglītības skolotājam

Dr. Visvaldis Valtenbergs,
Vidzemes Augstskola, Latvija

Šī nelielā raksta ietvaros izvirzīšu četras mācības globālās izglītības skolotājiem, kuras palīdzētu izkopt zināšanas par cilvēku iekšējo un

ārējo pasauli. Šīs mācības uzsver darbu ar cilvēka ārējo un iekšējo pasauli, kā arī mudina iedziļināties citu ārējā un iekšējā pasaulē.

1. Darbs ar savu iekšējo pasauli

Skolotāj, pirms nodarbības atrodi laiku meditācijai vai citai pašizziņas formai! Ticieties uz to, lai Jūsu zināšanas par sevi pašu kļūtu tikpat dziļas kā Jūsu zināšanas par pasauli un globālajiem jautājumiem. Šodienas sabiedrībā mēs esam iemācīti savu iekšējo pasauli atstāt novārtā. Tāpēc laiku pa laikam pavaicājiet sev – vai es ticu tam, ko es mācu? Harmonija personiskā okeāna virspusē un dziļēs liks uzplaukt Jūsu entuziasmam. No tā tiešie ieguvēji būs Jūsu skolēni, bet Jūs pats pēc nodarbībām nejutīsieties tik noguris.

2. Darbs ar savu ārējo pasauli

Skolotāj, apgūstiet tematiski daudzveidīgu un labi aprobēto mācību materiālu un metožu klāstu, kuru Jums sarūpējusi Satelītu projekta darba grupa! Mūsdienu skolēni sagaida atraktīvākas un interesantākas informācijas pasniegšanas metodes – diskusijas, situāciju analīzes, ceļojumu stāstus, lomu spēles. Projektā aprobētās metodiskās pieejas ļauj veidot interesantas nodarbības par globalizāciju, migrāciju, starpkultūru attiecībām, taisnīgumu, tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību. Izmantojiet tās! Izmantojiet arī iespēju aicināt pie sevis cilvēkus, kuri var sniegt Jums nepastarpinātu informāciju par notikumiem citās valstīs, lai izvairītos no stereotipizēta pasaules notikumu atspoguļojuma.

3. Apzinieties arī citu iekšējo pasauli

Skolotāj, gan Latvijas, gan citu nāciju kultūras ne vienmēr ir gatavas pieņemt jaunas atziņas. Lielākā daļa iedzīvotāju savā kolektīvajā apziņā joprojām jūtas vairāk piesaistīti kādam vietējās upes likumiņam, ciematam, valodai, etnosam, nācijai, reliģijai vai arī kādai konkrētai nozarei, kurā strādā. Tādēļ arī mēs dzīvojam valstī, kurā katrs redz tikai savu koku, bet ne visi spēj saskatīt mežu un izeju no tā. Cilvēces evolūcijas gaitā kultūras virzījušās cauri vairākiem apziņas līmeņiem, un katrs cilvēks iziet to pašu evolūciju, ko cilvēce kopumā. Globālās izglītības pieeja uzsver nepieciešamību pēc

globālās apziņas, identitātes un pilsonības, kas palīdzētu civilizācijai skaidrāk pārredzēt visas planētas procesu kopsakarības un izdarīt viedākas izvēles. Pirmajā brīdī šķiet, ka starp Latvijas sabiedrības vairākuma uzskatiem un globālās izglītības uzstādījumiem pastāv pretrunas. Tomēr tā nav. Skolotājs ar integrētu pasaules redzējumu apzināsies, ka daudziem cilvēkiem viņu kultūru un nāciju kolektīvā apziņa joprojām ir nozīmīga, tāpēc izturēsies ar pietāti pret savas un citu kultūru īpatnībām. Jūsu centienus globālās izglītības jomā ietekmēs arī citu cilvēku – skolēnu, kolēģu, skolēnu vecāku kolektīvā pasaules uztvere. Tāpēc savu mērķu nospraušanā neesiet maksimālisti. Ja domājat, ka apkārtējā kultūra būs atbalstoša, savu optimismu pieklusiniet. Ja domājat, ka nav vērts censties, paaugstiniet savas cerības. Vārdu sakot – esiet reālists un rēķinieties ar vietējās kultūras īpatnībām. Tad arī nevilsieties.

4. Mēģiniet iegūt atbalstu no apkārtējiem. Veidojiet citu ārējo pasauli

Skolotāj, mācieties iegūt apkārtējo atbalstu, jo tikai tā Jūs varēsiet turpināt jau iesāktās aktivitātes. Svarīgi, lai ar laiku globālās izglītības tēmas parādītos dažādās mācību stundās, centralizētajos eksāmenos, projektu nedēļās, jauniešu pasākumos, brīvprātīgo darbā, starptautiskajos projektos. Lai līdz tam nonāktu, nepietiek tikai ar Jūsu personisko interesi un ieguldījumu. Nozīmīgs ir arī Jūsu kolēģu, ministrijas, nevalstisko organizāciju, pašvaldību un arī citu skolu atbalsts. Ja Jūs vairs neticat valsts spējai nodrošināt labu izglītību, neaizmirstiet par alternatīvām! Šobrīd dažās Latvijas vietās varam novērot vecāku aktivitātes palielināšanos un pirmos soļus preti sabiedrības, skolas un vecāku ciešākai vienotībai alternatīvās izglītības jomās. Vecāku, pašvaldības un skolas pašorganizācijas modelis varētu būt piemērots arī globālās izglītības aktivitāšu iedzīvināšanai plašākā mērogā. Vietējo institūciju atbalsts un iesaistīšanās sadarbības tīklos ļaus Jums justies drošākam par to, ka Jūs arī nākotnē varēsiet strādāt ar globālās izglītības tēmām.

× Rekomendācijas skolotājiem: kā strādāt ar attīstības/globālās izglītības tematiem

Triša Sandbaha,

Līdsas Attīstības izglītības centrs, Lielbritānija

Divdesmit pirmais gadsimts nesis mums izaicinājumu – nodrošināt bērnu un jauniešu izglītības vajadzības strauji mainīgajā, savstarpēji atkarīgajā pasaulē. Daudzas ar globālo izglītību un globālo dimensiju saistītās problēmas ir sarežģītas un gan bērniem, gan pieaugušajiem grūti saprotamas. Turklāt tās mēdz būt strīdīgas, un mēs reizēm tiecamies no tām izvairīties, taču kaut kur citur pasaulē šīs problēmas ir kāda cilvēka realitāte, varbūt pat mūsu pašu valstīs, un tāpēc tās ir nozīmīgas un būtiskas. Vēl jo svarīgāk – tām ir morāls spēks, ko mēs atzīstam, un mēs gribam iemācīt mūsu jauniešus līdzdarboties un rīkoties, lai padarītu pasauli taisnīgāku un ilgtspējīgāku.

Skolotājiem ir pašiem sava attieksme pret mācīšanu un mācīšanos saistībā ar globālo izglītību, taču mēs varam mācīties cits no cita, gūstot labumu no citu pieredzes, lai izvairītos no kļūmēm un kļūdām. It īpaši mums jāieklausās globālo dienviņu balsīs un jāņem vērā to skatījums.

Viens no lielākajiem izaicinājumiem ir “pārvērst vārdus darbos” – apzinoties, ka, lai kļūtu par globālo pilsoni, nepieciešama sevis apzināšanās un personiskās attīstības process, mums kā izglītības darbiniekiem ir ne tikai jāatbalsta bērni un jaunieši, palīdzot viņiem

šajā procesā, bet arī pašiem tas jādara. Būs daudz lielāka varbūtība, ka sasniegsim tās pārmaiņas, ko vēlamies pasaulē redzēt, ja ielūkosimies paši sevī, lai saskatītu, kā mums pašiem jāmainās – tā, lai mēs rīkotos saskaņā ar mūsu pašu sludinātajam vērtībām un attieksmēm.

Ja gribam, lai mūsu darbam piemistu ticamība, autentiskums un integritāte, tad tām vērtībām un attieksmei, kas ir globālās izglītības pamatā, jāparādās mūsu pašu rīcībā un attieksmē. Mēs ne tikai mācām un mācāmieš **par attīstību**; mēs to darām **attīstībai**.

Šis ieteikumu saraksts nenozīmē, ka skolotāji jau nezinātu, kāda ir labākā prakse, bet drīzāk iecerēts kā noderīgs atgādinājums.

× **Pasniedziet** pēc iespējas “vispusīgāk” jebkuras vietas, valsts vai tautas attēlojumu. To var izdarīt, izmantojot plašu attēlu un informācijas klāstu: gan pilsētas, gan lauku vidi, gan jaunus, gan vecus, gan bagātus, gan nabagus. Parādiet dažādās nodarbēs – darbā un atpūtā – iesaistītus cilvēkus. Visur ir gan problēmas, gan izaicinājumi, gan prieks, sasniegumi un apmierinājums. Visās sabiedrībās ir gan bagāti, gan nabadzīgi cilvēki.

- × **Nevispāriniet**, ja pēc tam niansēti neizvērsīsiet savu apgalvojumu. Gluži tāpat kā jūs nevarētu runāt par “eiropieša māju”, jo Eiropā sastopama liela dažādu mājokļu veidu daudzveidība, tieši tas pats attiecas arī uz jebkuru Āfrikas valsti. To vispārinājumu dēļ, kādi izteikti par Āfriku, bērni sāk domāt, ka Āfrika ir valsts, nevis kontinents ar 57 valstīm un teritorijām (ANO).
- × **Izturieties** pret fotogrāfijās redzamajiem cilvēkiem ar iekšējību un *cieņu*. Iedomājieties, ka viņi atrodas tajā pašā telpā, kur jūs, un lai tas jūs vada. Viņi ir vairāk nekā tikai jūsu izglītības vajadzībām atbilstoši attēli, viņi ir cilvēki ar savām cerībām, bailēm un centieniem.
- × **Neizdariat** pieņēmumus par cilvēkiem un vietām; mēģiniet noskaidrot par tām, cik vien daudz varat. Jautājumu uzdošana ir daudz piesardzīgāka pieeja nekā apgalvojumu izteikšana, piemēram – vai tas apšaubā vai atbalsta stereotipus? Kādi attēli vērsas pret šādu priekšstatu? Kas padara kādu attēlu pozitīvu vai negatīvu?
- × **Salīdziniet** līdzīgo ar līdzīgo, lai tās būtu vietas vai priekšmeti. Salīdzinot meklējiet *gan līdzības, gan atšķirības*. Saistiet tās ar cilvēku pamatvajadzībām un tiesībām, kā arī ar cilvēku kopējo pieredzi. Atšķirības bieži vien ir saistītas gan ar konkrētajām vietām īpatnībām, gan ar paražām un individuālo gaumi.
- × **Neraksturojiet** kultūras atšķirības kā eksotiskas, pirmatnējas vai savādas, it īpaši – vietējos iedzīvotājus. *Sviniet* cilvēces daudzveidību. Visas civilizācijas ir devušas savu ieguldījumu pasaules attīstībā dažādos veidos: dažā – pozitīvā, cita – negatīvā veidā.
- × **Apzinieties** kontekstu, kad aplūkojat mākslas priekšmetus vai attēlus: ir jāpaskaidro gan vieta, gan laiks, gan kultūras fons un mērķis, lai izprastu tajos attēloto vai pausto.
- × **Neesiet** aizbildnieciski vai augstprātīgi. Mūsu kultūras normas nav vienīgās!
- × **Noskaidrojiet** “*atbilstošās tehnoloģijas*” un industriālās tehnoloģijas priekšrocības un trūkumus. Izmantot konkrētajā vietā pieejamos materiālus – tas nozīmē, ka priekšmetus iespējams salabot, un tas ir daudz ilgtspējīgāk, izdevīgāk un praktiskāk.
- × **Izkaidrojiet** *nabadzības strukturālos iemeslus*, tādus kā varas līdzsvara trūkums starp globālajiem ziemeļiem un dienvidiem attiecībā uz pasaules tirdzniecības noteikumiem.
- × **Neignorējiet** korupcijas problēmu – ne tikai dienvidos, bet arī ziemeļos.
- × **Palīdziet** skolēniem pārdomāt viņu lomas un atbildības attiecībā uz klimata pārmaiņām un to netaisnību, ka *nabadzīgie, kuri vismazāk veicinājuši šo problēmu attīstību, cietīs vissmagāk*. Ilustrācijai izmantojiet reālus piemērus.
- × **Neradiet** skolēnos bezpalīdzības un baiļu sajūtu. Palīdziet viņiem *noskaidrot, kā viņi varētu rīkoties* dažādos līmeņos, lai mazinātu savu ekoloģisko pēdu.
- × **Mudiniet** izjust *empātiju un solidaritāti*, nevis žēlumu, atzīstot katra cilvēka cieņu un vērtību. Taisnīgums ir vajadzīgs vairāk nekā labdarība, kaut gan arī tai ir sava vieta.

Aizspriedumi resursos

Aizspriedumi var radīt problēmu gan skolotājiem, gan skolēniem, izmantojot mācību materiālus un jebko, kas skolēniem tiek pasniegts stundās.

Var būt noderīgi gan skolotājiem, gan skolēniem uzdot jautājumus par aizspriedumiem. Sekojošais jautājumu saraksts var palīdzēt skolotājiem apsvērt, kādā veidā pasniegt tēmas / tematus / problēmas, tā, lai tie aizspriedumus drīzāk apšaubītu, nevis nostiprinātu.

- × Vai problēmas ir “godīgi” pasniegtas?
- × Vai nav kādas *slēptās vēstis*? Kādas? Kā tās maina mūsu uztveri?
- × Vai sabiedrības aina tiek pasniegta gan *daudzveidīgi*, gan *līdzsvaroti*?

- × Rase: kā parādīti “melnie” cilvēki? Vai viņiem ir reālas un dažādas īpašības? Vai tās netiek atklātas, vai pieminētas tikai formāli? **No kāda skatu punkta šis resurss sarakstīts?**

(Ievēribai: Apvienotajā Karalistē vārds “melnie” (*black*) tiek lietots kā nenievājošs “anti-rasistisks” termins, kas aptver plašu ne-balto tautu diapazonu. Apvienotajā Karalistē tiek plaši lietoti arī tādi termini kā “melnie briti” (*Black British*) vai “britu aziāti” (*British Asians*). Tā kā pastāv dažādi viedokļi par kultūru grupu definēšanu, viena no vispārpieņemtajām pieejām ir ļaut individuam pašam definēt savu kultūrintentiāti.)
- × Invaliditāte: kā attēloti cilvēki ar īpašām vajadzībām? Vai viņi ir neatkarīgi, dod savu ieguldījumu sabiedrībā, vai viņiem nepieciešama palīdzība?
- × Dzimtes jautājumi: Vai sievietes parādītas tikai “tradicionālās” lomās? Vai viņas ir drīzāk pasīvas, nevis “darītājas”? Vai tiek izteikti vispārinājumi par vīriešiem / sievietēm? Vai tiek parādīts, ka abi dzimumi pārstāv gan zinātniekus, gan ietekmīgus cilvēkus, gan rakstniekus?
- × Seksualitāte: vai ir parādītas gan heteroseksuālas, gan homoseksuālas attiecības? Vai par šāda veida attiecībām tiek izdarīti kaut kādi pieņēmumi?
- × Attiecības: vai ir attēlotas dažādas ģimeņu grupas (piemēram, ģimenes, kurās ir tikai viens vecāks; jauktas laulības; ģimenes, kurās vecāki ir geji vai lezbietes; ģimenes, kurās ir cilvēki ar īpašām vajadzībām).

× Ko nozīmē attīstības/ globālā izglītība?

Kristīna Hrubanova,

OnEarth – Sabiedrība par godīgu tirdzniecību, Čehija

Kas man ir kopīgs ar cilvēkiem otrā pasaules malā, un kādā veidā mani lēmumi ietekmē viņus? Kuru viedoklim mūsdienu pasaulē ir vislielākais svars, un kādas ir pašreizējās varas attiecības? Kā veidojušies mani uzskati un skatījums? Vai es spēju saskatīt to objektīvu, caur kuru raugos pasaulē – vai saskatu savu uzskatu ierobežotību un neobjektivitāti? Kā es reaģēju, saskaroties ar atšķirīgo, un kāpēc?

Šie ir daži no visakūtākajiem jautājumiem, kuriem pievēršas izglītība, kas tiek saukta dažādos vārdos – piemēram, globālā izglītība, attīstības izglītība, izglītība globālām zināšanām, izglītība globālai pilsonībai utt. Lai kā to nosauktu, mērķi ir vieni un tie paši: palīdzēt skolēniem izveidot sapratni par mūsdienu strauji mainīgo, savstarpēji saistīto pasauli un viņu vietu tajā. Globālā izglītība (izvēloties šo nosaukumu tikai praktisku apsvērumu dēļ) nozīmē nevis mācīt un iegaumēt faktus un statistikas datus par tālām pasaules vietām, bet gan noskaidrot, kādā veidā esam saistīti ar citiem cilvēkiem un vietām – sociāli, vides ziņā, politiski, ekonomiski vai kulturāli. Globālās izglītības kodols ir saistīt lokālo ar globālo un atzīt to savstarpējo atkarību. Tāpat arī tā kļūst aizvien personiskākā, pirmajā vietā liekot sevis izpratni. Pievēršanās mūsu pašu iekšējai pasaulei ļauj mums un mūsu skolēniem izsekot tam,

kā veidojušās mūsu zināšanas un viedokļi, kāds ir to konteksts, un, cerams, atzīt, ka tās ir neobjektīvas un nepilnīgas. Neizprotot sevi, mēs nespēsim saprast citus.

Lai kļūtu par “globālu” pilsoni, nepieciešamas ne tikai zināšanas un mērķi, bet ir būtiski arī attīstīt dzīvei mūsdienu sarežģītajā pasaulē nepieciešamās prasmes un vērtības. Izmantojot sadarbības un līdzdarbības mācīšanās metodes, skolēni tiek iesaistīti procesā, un vienlaikus viņi attīsta sadarbības prasmes, kritisko domāšanu, empātiju, vērtības un cieņu pret dažādību. “Globālā” skolotāja loma nav pateikt skolēniem, ko viņiem darīt vai domāt, nedz arī piedāvāt vienkāršus risinājumus sarežģītām problēmām. Nebūt nē. Jūs atrodaties klasē, lai izveidotu drošu telpu dialogam un izpētei, lai vadītu skolēnus viņu mācīšanās ceļojumā un radītu iespējas iepriekš minēto prasmju attīstībai. Lai integrētu globālos jautājumus savās stundās, jums tajos nav jābūt ekspertam.

Kā strādāt ar globāliem jautājumiem?

Tālāk piedāvāti daži ieteikumi vai pamatprincipi, kuriem vajadzētu atvieglot jums darbu ar globālajiem jautājumiem un padarīt tos interesantākus un jēgpilnākus skolēniem. Varbūt jūs gaida pārsteigums –

iespējams, ka jūs kaut ko no tā jau darāt, neapzinoties, ka tā ir globālā izglītība!

× **Globālie jautājumi** – kas tie ir? Pavaicājiet saviem skolēniem! Tē nav tikai vienas atbildes. Stundās par globāliem jautājumiem var pievērsties jebkam – sākot ar tradicionāliem materiāliem, piemēram, laikrakstu ziņām, fotoattēliem, citātiem, konkrētu gadījumu analīzēm, reklāmām, videoklipiem, filmām, stāstiem, karikatūrām, dziesmām, dzejoļiem, gleznām un beidzot ar to, kas atrodams skolēnu somās vai klasē – apģērba gabaliem, šokolādi, kokmateriāliem, mobilajiem telefoniem, ūdeni, kartēm, pildspalvu... Un tad, piemēram, palūdziet, lai skolēni izveido domu kartes, uzraksta visu, ko viņi par to zina, sarīko prāta vētru, izvirza paši savus jautājumus un lūdz klasesbiedrus uz tiem atbildēt, noskaidro iespējamās problēmas, sakarības, formulē argumentus par un pret vai paraugās uz kādu lietu no dažādiem skatu punktiem, un tā tālāk... Visu, kas ir ap mums, iespējams apskatīt un izziņāt personiskā, lokālā un globālā līmenī. Aiciniet skolēnus meklēt paralēles savās dzīvēs, kopienās, vietējos plašsaziņas līdzekļos apskatītās problēmās. Lūdziet atrast līdzīgo un atšķirīgo savā un citu cilvēku kontekstā. Lieciet viņiem meklēt sakarības, cēloņus, sekas. Kā teicis Mārtiņš Luters Kings: “Vēl nepaēdis brokastis, tu jau esi bijis atkarīgs no puspasaulas.” Parādiet viņiem kopainu un rosiniet padomāt par to, kā viņi ietekmē citu cilvēku dzīves kaut kur citur. Tikai būdami labi informēti, viņi spēs pieņemt lēmumus.

× **Skolēni kā izejas punkts** – vispirms noskaidrojiet savu skolēnu pieņēmumus un uzskatus un balstieties uz tiem. *Ko jūs domājat, jūtat, zināt par šo jautājumu?* Tas izraisa skolēnos interesi, kā rezultātā viņi ir labāk motivēti iemācīties vairāk. Turklāt šādā veidā jūs sagatavojat viņu prātus jaunas informācijas uzņemšanai un jaunu zināšanu veidošanai. Neuztveriet skolēnus kā tukšas papīra lapas. Pat ja viņi apgalvo, ka neko par šo jautājumu nezina, kaut ko vienmēr var atrast. Izmantojiet domu kartes, prāta vētras, rakstīšanu brīvā formā, utt.

× **Radiet atvērtu, drošu vietu dialogam un izpētei.**

Tiek pieņemti visi viedokļi. Netiesājiet/nevērtējiet skolēnu atbildes vai uzskatus. Ikvienam no mums ir sava pasaules uztvere, tāpēc radiet telpu atšķirībām un iespējai izpētīt, kā veidojušies uzskati un skatījumi. Pavaicājiet viņiem: *Kāpēc tu tā domā? Kādā veidā tavu atbildi ietekmē tava pieredze un sociālais un kultūras fons? Kāds ir sabiedrībā vispārpieņemtais viedoklis? Vai tu saproti, kā veidojušies dažādie skatījumi?* Sevis un savu zināšanu ierobežotības iepazīšana palīdzēs viņiem saskarsmē ar dažādību ikdienas dzīvē (vairāk skat: <http://www.osdemethodology.org.uk>).

× **Nenostipriniet stereotipus, izvairieties no vispārinājumiem.**

Apzinieties, cik bīstami ir skatīties uz tautām, valstīm, kultūrām kā kategorijām. Piemēram, ka visi briti ir tādi kā misters Bīns un dzīvo Bekingemas pilij līdzīgas savrupmājās? Tāpat arī nav nekā tāda kā tipiska “afrikāņu” māja, “tipisks” bēglis vai indietis. Pasaulē ir tik liela daudzveidība un dažādība attiecībā uz cilvēkiem, viņu dzīves veidiem un dzīves apstākļiem! Nevienkāršojiet pasauli un lieciet skolēniem paraudzīties apkārt un saskatīt, kā veidojušies stereotipi.

× **Nebaidieties no konfliktiem** – pasaule ir sarežģīta, un skolēni visur saskarsies ar konfliktiem – ģimenēs, skolā, kopienā un paši sevī. Kur gan citur lai skolēni iemācās par konfliktiem un tos apspriež, ja ne skolā? Ja jūs uzskatāt, ka skolām vajadzētu atspoguļot mūsdienu pasauli un mācīt par mūsdienu pasauli, tad jums nevajadzētu vairīties no šiem tematiem. (Ieteicamais resurss *Teaching Controversial Issues*. Oxfam, GB 2006.)

× **Veiciniet kritiskas vērtēšanas prasmes** – *Kas un kurš stāv aiz vizuālajiem materiāliem vai tekstiem? Kādas domas vai sajūtas autori gribējuši mūsos modināt? Kādus līdzekļus viņi izmantojuši? Kā viņi izprot realitāti? Kā veidojušies viņu izpratne? Kas no tā izriet?* Analizējiet un dekonstruējiet jebkuru materiālu, ko izmantojat.

× **Dodiet priekšroku sadarbībai, ne sāncensībai.**

Mūsdienu pasaulē sadarbības prasme ir viena no

visvērtīgākajām un vajadzīgākajām prasmēm. Tā ietver prasmi uz klausīt otru un veidot empātiju. Izvēlieties sadarbību atbalstošas nodarbības un metodes. Un, tikai kā atgādinājums – saprast otra redzes viedokli ne obligāti nozīmē tam piekrist!

× **Jautājumi.** Uzdodiet atvērtus jautājumus, kas sākas ar *Kāpēc, Kā, Ko...* utt. Tas attīsta ne tikai skolēnu runas prasmes, bet arī domāšanu. Dodiet laiku padomāt, pirms runāt. Skolēni var formulēt arī paši savus jautājumus – tas ne tikai ietaupīs jūsu laiku, bet padarīs šo nodarbību viņiem interesantāku un jēgpilnāku. Tas atbalsta viņu dabisko zinātkāri

un rosina padomāt citādi. Kad skolēni būs pie tā pieraduši, viņiem tas patiešām iepatiksies! Kā tad ar atbildēm? Viņi var atbildēt uz jautājumiem paši vai lūgt klasesbiedrus atbildēt – jo lielāka daudzveidība, jo labāk. Vai arī viņi var sameklēt atbildes mājās. Neaizmirstiet – jums stundā nav eksperta loma, jums nav jāzina atbildes uz visiem jautājumiem.

× **Neaizmirstiet par radošumu.** Tam ir vieta arī stundās par globāliem jautājumiem. *Ja nu...? Vai varat iedomāties...?* Lieciet skolēniem veidot vizuālas domu kartes, skices, zīmējumus vai plakātus.

× Attēlu un vēstījumu nozīme attīstības/globālajā izglītībā

Maksis Zimani,

Globālās izglītības un projektu attīstības institūts, Slovēnija

Nozīmīgākie attēlu un vēstījumu avoti, kas mūs (dez)informē par “citu”, galvenokārt atrodamī bērnu literatūrā, mācību materiālos, plašsaziņas līdzekļos un līdzekļu vākšanas kampaņās.

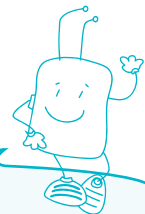
2010. gadā Slovēnijā veiktais pētījums par sešām pamatskolas un vidusskolas ģeogrāfijas un vēstures grāmatām atklāja, ka Āfrika attēlota negatīvi, nepilnīgi un eurocentriski. Pētījums par Āfrikas attēlojumu plašsaziņas līdzekļos deva līdzīgus vispārējos rezultātus. Negatīvisms vērojams arī dažās bērnu grāmatās un atsevišķās līdzekļu vākšanas kampaņās.

Vairākuma pasaules attēlojums literatūrā, plašsaziņas līdzekļos un mācību materiālos atklāj virkni iemeslu bažām:

- × **Attēloto subjektu dehumanizācija.** Netiek atzīta šo cilvēku cieņa un cilvēcība. Pastāv risks, ka attēlotie cilvēki, kuriem atņemta personiskā identitāte un kuri reducēti līdz situācijas, ar kuru saskaras citi cilvēki, reprezentācijai, tiek dehumanizēti. Izglītības darbiniekiem vajadzētu sev pavaicāt, vai viņi gribētu, ka šādi attēlotu viņu bērnus.
- × **Tiek konstruēta attēloto cilvēku sagrozīta realitāte.** No attēliem un vēstījumiem, ar kuriem mūs bombardē, mēs konstruējam paši savu patiesību

par vairākuma pasauli. Ne vienmēr šī patiesība ir realitātes atspulgs. Tā tikai pārstāv tos, kuriem ir vara konstruēt attēlus un vēstījumus, kuri kontrolē to, kā tiek pasniegtas diskusijas par problēmām. Izglītības darbiniekiem vajadzētu saprast, ka attēli un vēstījums neatklāj patiesību pilnībā.

- × **Konteksta trūkums.** Daudzi attēli un vēstījumi tiek pasniegti bez konteksta, kas nepieciešams, lai mērķauditorija patiešām saprastu stāsta fonu. Šāda attēlu un vēstījumu



Maksis Zimani: Globālā

izglītība – tas nav viens lēciens, tas ir garš ceļojums – divi soļi atpakaļ, viens uz priekšu, reizēm otrādi. Tas nav tikai ceļš augšup.

dekontekstualizācija var sagrozīt sarežģītu realitāti un tā rezultātā izveidot vai nostiprināt stereotipus.

- × **Uzmanības novēršana no reālām problēmām.** Bieži vien, pievēršoties problēmām, ar kurām saskaras

vairākuma pasaule, netiek runāts par ziemeļu atbildību. Tādiem tematiem kā transatlantijas vergu tirdzniecībai vai Āfrikas kolonizācijai labākajā gadījumā tiek atlicināta tikai neliela uzmanība. Tāpēc netiek parādīta saikne starp koloniālismu un nabadzību daudzās Āfrikas valstīs. Tādējādi nabadzība netiek apskatīta kā politisks, sociālā taisnīguma un cilvēktiesību jautājums, bet drīzāk kā izolēta problēma, kuru var atrisināt ar ziedojumiem. Izglītības darbiniekiem nevajadzētu paļauties tikai uz skolu mācību grāmatām kā padziļinātas informācijas avotu par šiem tematiem.

- × **Ilgtermiņa ietekme.** Pastāvīgs negatīvs Āfrikas valstu attēlojums negatīvi ietekmē gan Āfrikas, gan Rietumu valstis. Neapšaubāmi, ārzemju investoriem ir mazāka interese investēt valstīs, kuras tie uztver kā mūžīgi korumpētas, nabadzības māktas, nedrošas, politiski nestabilas, tuvu karam un ar slimīgiem un neizglītotiem iedzīvotājiem. Taču arī bērni Rietumu valstīs ir zaudētāji, jo Āfrikas negatīvā attēlojuma dēļ viņi nekad neapsvērs iespēju studēt Āfrikas universitātē vai attīstīt biznesa kontaktus ar Āfriku.

Ilgstošā saskarē ar šiem attēliem un vēstījumiem radusies maldīgā pārākuma apziņa ir potenciāli bīstama ar to, ka agrāk vai vēlāk var izprovocēt vairākuma pasaules radikālas reakcijas.

Vislielākais izaicinājums, ar ko sastopas izglītības darbinieki, ir tas, ka viņi paši nemaz neapzinās strīdīgās problēmas, kas saistītas ar attīstības izglītībā izmantotajiem attēliem un vēstījumiem. Būtu ieteicams noskaidrot attīstības izglītības darbinieku izglītības vajadzības attiecībā uz attēlu un vēstījumu izmantošanu un iespējas tās nodrošināt. Kaut arī ir ieteicams mācīties no rietumu partneriem, jo viņiem šajā jomā ir lielāka pieredze, tomēr ir ļoti kritiski jāvērtē tas, ko iemācāmies. Citādi beigu beigās varam atkārtot tās kļūdas, ko šodien pieļauj vairāk pieredzējušie rietumnieki. Apsveriet iespēju mācīties no dienvidu partneru paraugiem attiecībā uz attēlu izmantošanu. Viņi labāk zinās, kā visatbilstošāk sevi pasniegt. Ņemiet vērā, ka attēli un vēstījumi, kas tiek izmantoti attīstības izglītības mērķu sasniegšanai, ir tie paši, kas veicina izpratni, stiprina solidaritāti un attīsta kritiskas diskusijas.

Projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” komanda iesaka

× Resursus internetā

Izglītības attīstības centra projekts “Skolas kā satelīti attīstības izglītībā” – www.skolaskasateliti.lv

GLEN Latvija – <http://www.glen.lv>

Līdsas Attīstības izglītības centrs Lielbritānijā (*Leeds DEC*) – <http://www.leedsdec.org.uk>

Latvijas platforma attīstības sadarbībai (LAPAS) – <http://lapas.lv>

Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Attīstības sadarbības politikas departaments – <http://www.mfa.gov.lv/lv/Attistibas-sadarbiba>

Apvienoto Nāciju Tūkstošgades attīstības mērķi – <http://www.un.org/millenniumgoals>

Kofi Anana video iepazīstina ar Tūkstošgades attīstības mērķiem – <http://www.youtube.com/watch?v=uk4GOcMFAA0>

The Fairtrade Foundation Lielbritānijā mājas lapa – <http://www.fairtrade.org.uk>

Oxfam <http://www.oxfam.org.uk>

Pasaules Dabas Fonds – Ekoloģiskās pēdas nospieduma kalkulators – <http://www.pdf.lv/epeda/epeda.html>

Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030 – <http://www.latvija2030.lv/page/238>

Informācija par izglītojošo projektu “Stāsts par lietām” (*“The Story of Stuff”*) – <http://www.storyofstuff.com>

Filmas “Stāsts par lietām” latviski ieskaņotās versijas
1. daļa – <http://www.youtube.com/watch?v=UPoV7Zl2xyU>
2. daļa – <http://www.youtube.com/watch?v=kOjXDOeahrQ>

Netradicionālu pasaules karšu kolekcija – www.worldmapper.org, www.earthscan.co.uk

Informācija par mācību materiāliem globālajā izglītībā – filmām, grāmatām, plakātiem un interneta resursiem – www.globaldimension.org.uk

Video un statistika par zemeslodes iedzīvotājiem – www.miniature-earth.com

Attīstības izglītības centra *Harambee* (Lielbritānija) mājas lapa – www.harambeecentre.org.uk

Nevalstiska organizācija *Sapere Development Solutions*, kas pēta izglītības sistēmas un izglītības politiku attīstības valstīs – www.sapere.org

2009. gada Globālās izglītības nedēļas mācību materiāls latviešu valodā – <http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/gew/GEW2009-Latvia.pdf>

× Grāmatas latviešu valodā

Frīdmens T. L.
Pasaule ir plakana. Īsa 21. gadsimta vēsture
Jumava, Rīga, 2009

Gors A.
Neērtā patiesība
Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 2009

Kļaviņš M., Blumberga D., Bruņiniece I., Briede A., Griškule G., Andrušaitis A., Āboliņa K.
Klimata mainība un globālā sasilšana
Izdevniecība LU akadēmiskais apgāds, Rīga, 2008

Mērfijs G.
Globālā sasilšana. Ko vari darīt tu?
Apgāds Zvaigzne ABC, Rīga, 2008

Stīgers M.
Globalizācija: ļoti saistošs ievads
1/4 Satori, Rīga, 2008

Stiglics Dž. J.
Globalizācija un neapmierinātība ar to
Biznesa augstskola Turība, Rīga, 2010

Sundstens B., Jēgers J.
Mana pirmā grāmata par klimatu un laiku
Madris, Rīga, 2009

Vakerneidžels M., Riss M.
Mūsu ekoloģiskās pēdas nospiedums.
Kā samazināt cilvēka ietekmi uz zemeslodi
Norden AB, Rīga, 2000

Viljamsa Dž.
50 fakti, kam jāmaina pasaule
Avots, Rīga, 2007

Izglītības attīstības centrs,
balstoties uz projekta „Skolas kā satelīti attīstības izglītībā“ pieredzi,
izstrādājis un aicina apgūt pedagogu profesionālās pilnveides
24 stundu tālākizglītības programmu

„Attīstības izglītības projektu izveide un vadība”

Programmas saturs:

- × **Kas ir attīstības/globālā izglītība?** Attīstības/globālās izglītības vieta mācību procesā un saikne ar izglītības standartiem.
- × **Globālā pilsonība.** Atbildīga lēmumu pieņemšana, sadarbība vietējo un globālo jautājumu risināšanā, globalizācija un identitātes jautājumi.
- × **Dažādība.** Aizspriedumu un diskriminācijas mazināšana, kultūru daudzveidība, starpkultūru dialogs, stereotipu novēršana.
- × **Savstarpējā mijiedarbība. Migrācija.** Individuālo, lokālo un globālo lēmumu un rīcības mijiedarbība, klimata pārmaiņas un to kontrole.
- × **Vērtības un uzskati.** Izpratne par vērtību atšķirībām un to cēloņiem, tolerances un cieņas jautājumi.
- × **Ilgspējīga attīstība.** Ilgtspējīga skolas vide, videi draudzīgi, ilgtspēju veicinoši ikdienas ieradumi, dabas resursu ilgtspējīga izmantošana.
- × **Cilvēktiesības.** Tiesību un pienākumu izpratne.
- × **Sociālais taisnīgums.** Nabadzības mazināšana, starptautiskā solidaritāte.
- × **Godīga tirdzniecība.**
- × **Konfliktu risināšana.** Konfliktu riski un to prevencija, miers, cilvēkdrošība.
- × **Attīstības izglītības projektu/aktivitāšu organizēšana.**
- × **Attīstības izglītības labās prakses piemēri Latvijā un pasaulē.** Latvijas labās prakses piemēri attīstības izglītībā. Eiropas un pasaules labās prakses piemēri, to pielietojamība Latvijas vidē.

Vairāk informācijas par programmas apguves iespējām:

Tālrunis: 67503730
E-pasts: iac@latnet.lv
www.iac.edu.lv